

מדינת ישראל

משרד הממשלה

משרד

יחיד

לשכת ראש הממשלה - רבין
 ח'ן ללא שם - כח"ל יחיד
 הפקדון לבנק - הגרונות
 במיליון - כח"ל שמואל לבס -
 10.10.10

מדינת ישראל
 ארכיון המדינה

שם תיק: לשכת ראש הממשלה יצחק רבין - דו"ח הועדה
 בענין אירועי מעלות

מזהה פיוז 117/12-A

מזהה פריט 000wcz1
 כתובת 2-111-1-1-10
 תאריך הדפסה 21/06/2016

מחלקה

תיק מס'

117/12-A

117/12-A

לשם יפול

ד י ן ו ת ש ב ו ן

ועדת הבירור לבדיקת ההתרחשויות

במעלות

כפי שרוא מוגש לכנסת

ביום ד' כ' בתמוז תשל"ד 10.7.74

ירושלים, כ"ח בסיון תשל"ד
18 ביוני 1974

לכבוד
ראש הממשלה

הנדון: דו"ח הועדה לבדיקת ההתרחשויות במעלות

על-פי כתב מנזי מכ"ח נאיר תשל"ד (20.5.74) בתמנינו על-ידי ראש הממשלה
הגב' גולדה מאיר להיות ועדת בירור לבדיקת הנושאים המפורטים מטה:

א. הכוננות של הגורמים השונים באזור מעלות נוכח ידיעות של פעילות
חבלנית לקראת ה-15 במאי.

ב. הטיול של תלמידי צפת לאזור מעלות - אישורו, מהלכו ואבטחתו.

ג. הפיגועים באזור הצפון ב-15 במאי והפעולות שבנקטו בעקבותיהם.

ד. המגעים לחילוץ הילדים שנלכדו בבית-הספר, לרבות המגעים עם גורמי
חוץ בקשר לכך.

לפי כתב המינוי לא תטפל הועדה בנושא המבצע להצלת הילדים, תקיים את
דיוניה בודלתיים סגורות ותשמור על סודיות דיוניה.

תנאים אלה בתקיימו במלואם על-ידי הועדה.

כתב המינוי הגיע לידי חברי הועדה למחרת ולאחר ההכנות והתאומים הדרושים,
החלה הועדה באסוף חומר הראיות ובבחינת עדויות. הועדה שמעה 35 עדים
וכן קבלה את כל החומר הדוקומנטרי שהוצג בפניה על-ידי העדים או שהיא
בקשה מיזמתה מכל המוסדות והגופים שהיתה להם בגיעה לנושא החקירה. יתר
על כן, מידע נוסף בתקבל מדי פעם על-ידי התקשרות ישירה עם הגורמים
השונים: מידע זה נרשם והיווה חלק מחומר הראיות התעודי.

עלינו לציין שלא נתקלנו בכל קושי בהשגת חומר הראיות שנראה לנו רלוונטי לענין ובהגברו משתוף פעולה מלא מצד כל הגורמים שפנינו אליהם.

מכתבים רבים מהציבור הרחב הופנו לוועדה, לצערה לא יכולה היתה הועדה להזמין את כל הפונים להופיע בפניה, אולם הערותיהם נלקחו בחשבון אם נראו רלוונטיות לאחר בירורן.

ממצאים

לאור חומר הראיות שהוכא לפני הועדה קובעת הועדה את הממצאים העובדתיים כדלהלן:

כוננות ידיעות מודיעניות לקראת ה-15.5.74

1. ידיעות - כבר זמן ביכר לפני ה-15.5.74 נתקבלו ידיעות על-ידי גורמים מודיעיניים בדבר הגברת פעולות פח"ע. ידיעות אלו הצביעו על התקופה מסביב ל-15.5.74 כמועד לפורענויות.

מכחיבת מקומות הפגועים הצפויים באזור הצפון הובילו עיקר הידיעות לאזור קרית-שמונה ולמתקנים בסביבתה הקרובה; לאזור דן, דפנה ואצבע הגליל, לאזור בהריה, חיפה וכרמיאל.

ידיעות אחרות התייחסו אמנם לאזור מעלות תרשיהא, אם כי לא במקום פיגוע. ידיעות אלה נבדקו ולא נמצא להן בסיס.

הידיעות בדבר אפשרויות פגוע בסבירות ה-15.5.74 הופצו בהתאם לבהלים בין הגורמים המופקדים על הבטחון באזור הצפון - צה"ל, המשטרה ושב"כ, וזמן מספיק לפני התאריך הנ"ל הוחל בהכנות לקדם פני הסכנות.

יחד עם זאת, בעדותו לפני הועדה אמר ראש אמ"ן, אלוף שלמה גזית, כי יש לזכור שבגבול הסורי התנהלה מלחמת התשה תוך אפשרות פתיחה של מלחמה כללית מצד הסורים.

2. אחריות - לתאור צעדי התגבור והאמצעים האחרים שכוחות הכסחון השונים בקסו בהם, בקדים תאור כללי של חלוקת האחריות, והתפקידים והסמכויות של כוחות הכסחון השונים המופקדים על אזור הצפון.

צה"ל מופקד על הגנת המדינה בגד אויבים מכוון בעוד משטרת ישראל מכח פקודת המשטרה, מופקדת על שלום הצבור, הייבו, הכסחון הפנימי.

למעשה, אין החלוקה הזאת חדה וחלקה. במרבית המקרים בסל על עצמו צה"ל בפועל את המלחמה הפעילה כמחבלים, כרכ אזורי המדינה.

לפי ההסדרים שנערכו, משמר הגבול היבו תחת פיקוד צה"ל באזור הספר; ורומית לאותו קו הוא מופקד על הכסחון הפנימי של האזורים הכפריים, בכפירות למשטרת ישראל. כדי לסייע בשמירה על הכסחון הפנימי הועמדו כוחות הג"א לרשות המשטרה לתגבור כוחה. תפקידי הג"א מתחלקים, למעשה, לשני תחומים:

(1) תפקידי המקוריים, הייבו, פיבו, חלוץ, וכו' שהם תפקידים צבאיים שבהם כפופה הג"א לצה"ל.

(2) תפקידי שמירה שהינם תפקידי כסחון פנים, החייבים להיות כפופים למשטרת ישראל מתוקף החוק.

בכל מקרה גיוס כוחות הג"א, הייבו, במסגרת סמכותו הבלעדית של צה"ל.

אולם להבדיל משמירה סטטית וכיו"כ שהיא באחריות הבלעדית של המשטרה, הרי באשר לכפיפותה של הג"א למשטרה בענין הכסחון הפנימי, רואות יחידות המשטרה את עצמן חייבות בתאום בלבד עם הג"א, לפחות בדרגים הנמוכים. למעשה שוררת אי-ודאות אם המפקדים המקומיים זכאים לתת הוראות להג"א ואם מפקדיה המקומיים של הג"א חייבים לציית להוראות אלו, זאת למרות ההוראות המפורטות שיצאו בדון.

באזור העיירה מעלות, הנכללת באחריות משטרת ישראל, הוחרפה אי הוראות עקב העובדה שמפקד תחנת המשנה מעובה, שמעלות באזור אחריותה, הינו בדרגת מפקח, נעוד שמפקד הג"א במעלות הינו בדרגת רב פקד וענד דרגות רב-סרן, כך שהמפקח לא ראה עצמו מוסמך לתת הוראות למפקד הג"א.

3. תגבור הכוחות - לאור הידיעות המדאיגות שנתקבלו, תוגברו כוחות צה"ל המופקדים על אזור הספר, באופן ניכר. לקראת ה-15.5.74 תוגבר סדר הכוחות של פיקוד הצפון. כמו-כן, בנקטו פעולות לחיזוק מערכת ההגנה מפני חדירת מחבלים.

נוסף על-כך תוגבר מערך הג"א על-ידי צה"ל על-ידי הצבת חיילי מילואים בוספים בעיירות ובערים.

אמנם תגבורת הכוחות היתה ניכרת, באופן יחסי, וזאת אף על חשבון תכניות האמונים וההדרכה של צה"ל, אך יחד עם זאת לא יכלה הצבת הכוחות האמורים להבטיח ואף לא היתה מכוונת להבטיח, חסימה הרמטית של הגבול, כנגד חדירת מחבלים והובאה בחשבון העובדה שחדירה אפשרית של מחבלים תתגלה במהירות אם גם לא תמנע.

יתר על כן, פעולות שמירה בישוכים גם הן אינן מכניחות יכולת התגובנות מלאה במקרה של התקפת מחבלים, אלא משמשות בעיקר להרתעה ואתראה מוקדמת.

משטרת ישראל, היינו, מרחב הגליל, הגבירה את פעילותה, אם כי הכוחות שעמדו לרשותה לא תוגברו, הסיבה לכך היא מחסור כח האדם השורר במשטרה בכלל וריכוזי משימותיה באותו נושא בכל השטחים הפגיעים במדינה.

4. השמירה במעלות - במעלות עצמה אין תחנת משטרה. התחנה הקרובה ביותר

והממונה על אזור מעלות, הנה תחנת מעונה. תחנה זו הורדה לדרגת תחנת משנה עקב דה-ארגון במרחב הגליל אשר הכליל את תחנת מעונה במסגרת תחנת זהריה. הסיבה לכך בעוצה בשבי גורמים: המחסור בכח אדם ומיעוט הפשיעה הפלילית באזור. בליל 14.5.74-15.5.74 הפרישה תחנת משנה מעונה לפי בקשת צה"ל ופקודת מפקד המרחב, מספר אנשים להצבת מחסום ובתחנה בותרו תורן וזקיף בלבד.

מפקד התחנה שהיה ב-14.5.74 בחופשה חזר לפנות ערב לתחנה וביקש ממפקד הג"א במעלות היערכות וערבות מוגברת לאור הידיעות שהיו לשביהם על פעילות צה"ל באזור. לאחר מכן נסע לביתו במושב אלקוש שמרוחק כ- 7-8 ק"מ מתחנת מעונה. יש לציין שלמרות שהשתקע באלקוש ערב מלחמת יום הכיפורים טרם הותקן בו טלפון.

השמירה במעלות עצמה היתה מפקדת בידי הג"א; לרשות מפקד הג"א במקום עמדו אנשים שגויסו זמן קצר לפני כן לאחר שעברו אמונים בבשק. אנשי הג"א הועסקו באותם הימים בסיורים, בסריקות אחר עצמים חשודים ובשמירה, בין היתר על בתי הספר בזמן הלימודים הם נהגו להפסיק את עבודתם בשעות הלילה, מחוץ למפקד ולתורן שבמצאו תמיד במרכז הבקרה.

לאור הידיעות שנתקבלו ועקב הפגיעה בטבדר בליל ה-14-15.5.74 הורה מפקד הג"א לאנשיו, בין השעות 03:00 ל-04:00, להתחיל בעבודות השמירה והסריקות מוקדם יותר.

עד ל-12.5.74 תוגברה השמירה במעלות על-ידי כחת חיילים של צה"ל

שמנתה 10 חיילים. יחידה זו הוצאה בשעות הבוקר של ה-12.5.74 ולא הוחלפה על-ידי יחידה אחרת. הסיבה לכך הייתה שהתגבורות כוונת לאזור הגבול שלשם התמקדו הידיעות בדבר כוונות הפגוע של המחבלים.

בלילה שבין 14.5.74 ל-15.5.74 לא היתה איפא, כל שמירה במעלות.

5. חדירת החוליה - בשעות הבוקר של ה-13.5.74 התעורר חשד של חדירת חוליה באזור זרעית. ידיעה על כך במסרה לפקוד הצפון. הכוחות שבדקו את חשש החדירה הגיעו למסקנה שאכן הייתה חדירה של חולית מחבלים ולצורך המרדף ננקטו כל הפעולות הדרושות לגלוייה. פעולות אלו במסכו במשך כל הזמן בימים 14.5.74 - 13.5.74 עד לפגוע בסנדר, כולל סיוע במסוק אך לא הצליחו לגלות את החוליה, ידיעה על חדירת החוליה הועברה טלפונית, עוד בשעות הבוקר המאוחרות, 13.5.74 לכל חגורמים, לרבות מחוז הצפון של מטסדת ישראל ומרחב הגליל ואף תחנת המשגה במעונה תודעה.

ט ו ר ל י ם

1. הוראות וריטוי

בושא אישור הטיולים הוסבר באופן כללי, לאחר תאום בין המשטרה והצנא, במערכת הוראות ספורסמו לידיעת הצבור בחוברת ללא תאריך. מערכת הוראות זו איננה מושתתת על חוק או תקנות ומעמדה, איפוא, אקסטר-משפטי.

לפי חוברת זו:

"גופים מטיילים" יהיו משני סוגים:

(א) קבוצות מטיילים בלתי מאורגנות המונות עד 12 אנשים כל אחת.

(ב) קבוצות מטיילים מאורגנות המונות מעל ל-12 אנשים כל אחת.

כל יתר הטיולים ייחטבו כטיולים פרטיים.

לנוחיות המטיילים קבעו צה"ל ומשטרת ישראל זוהלים לגבי סוגי הטיולים הטובים והם:

(א) טיול שאינו מצריך כל אישור.

(ב) טיול המצריך תאום של 10 ימים מראש.

(ג) טיול המצריך תאום של שלשה שבועות מראש.

לטיולים פרטיים אין צורך ^{בתיאום} של סוגי הטיולים א' ו-ב' דלעיל והם חייבים לתאם רק במקרה של טיול המצריך תאום של שלשה שבועות מראש"

בסופס הבקשה לאיסור לעריכת טיול, המוגש מטעם הגוף מארגן הטיול למטרה, מופיעים מספר תנאים והוראות לגבי עריכתו. תנאים אלה מחייבים נטיאת בסק רק בעת לינה מחוץ לגבולות ישוב כאשר יש צורך בטמירה של מבוגרים חמוסים.

יחד עם זאת, מבפק הפיקוח על הגדב"ע במשרד החינוך והתרבות בסק למסעות הנערכים מטעם הגדב"ע.

הפניה לקבלת אישור יכולה להעשות בתחנות מטרה בכל אזורי הארץ ולא דוקא בתחנת המטרה באזור בצוע הטיול. מטביתן האשור לעריכת טיול אין יחידות המטרה באזור מודעות לקיומו אלא אם כן הודיע מפקד הטיול למטרה על המצאותו במקום. בהתאם לדו"ח צוות הנדיקה - טיולים מאורגנים בישראל של מטרת ישראל, היה קיים עד לפני מספר שנים צוהג להעביר המידע על טיולים מתחנת המטרה המאשרת לתחנת המטרה באיזור בערך הטיול. אולם, צוהג זה לא קיים מאז 1968.

מאחר ולהוראות האמורות אין כל בסיס חוקי אין גם, בדרך כלל סבקציות על הפרתן, אלא אם מבקש האשור במטרת ארגונית טאימצה לעצמה את הוראות המטרה, כמו למשל מערכת החינוך הממשלתית.

הוראות המטרה בדבר דשוי טיולים אינן, איפוא, למעשה יותר מאשר עצה טובה שעורך הטיול בקש או לא בקש לקבלה, והיה אם בקשה, רוצה-מקיים איבו רוצה - איבו מקיים, כל זאת על אחריותו ומבלי שיהיה מצד המטרה מעקב על ביצועה, או יכולת מעטית לפקח על ביצועה.

נושא הטיולים של בני הספר הממלכתיים מוטב בהוראות שהוצאו על-ידי מבכ"ל משרד החינוך כאשר הטיול בערך במסגרת הגדב"ע חלות עליו הוראות מיוחדות. אשר הוצאו מטעם המפקח על הגדב"ע במשרד החינוך והתרבות.

על-פי מערכת הוראות זו קבלו אשר המשרדה הזה חלק מהחבאים המוקדמים לעריכת הטיול. מכאן גובע שטיול במסגרת מערכת החינוך חייב בצורת להוראות המשרדה והוראות משרד החינוך והתרבות, כאשר הפרח ההוראות גוררת וההוצאה סקציות משמעותיות במדה, כמובן, שהמפר בתוך לסמכות בית הדין המשמעתי של בציבור. סירות המדינה, או כל אחת הרטורות המקומיות בהן קיים בית דין כזה.

הוראות משרד החינוך והתרבות, הן לגבי גדב"ע והן לגבי מסגרות אחרות, הבן מפורשות והן באות להטלים את הוראות המשרדה.

2. טיול ביה"ט החינוך העירוני ורחצי מצות -

הטיול הבדון היורה חלק מתכנית הלימודים הסבתית ובמסגרת פקודת הגדב"ע. כל החבאים המוקדמים, היינו, אישור כולל בית הספר אשר המפקח הכללי של הגדב"ע במשרד החינוך והתרבות, סירר מוקדם של המסלול, אשר המשרדה וכיו"ב בתמלאו.

משטרת מרחב הגליל שינתה רק פריט אחד והוא ליבת המטיילים
בחורשה מחוץ למעלות. כל הסידורים הדרושים עם ביה"ס "נתיב
מאיר" במעלות בעשו כדון.

אף כי המשטרה לא חייבה להצטייד בנסק, צוייד המייל השני
רובים על פי דרישת הפקוד המחוזי של הגדנ"ע וכן הצטרפו,
לטיול שני חיילים בחופשה שהיו מצויידים בתת מקלעים עוזי.
לטיול בחלור, נוסף על מדריך הגדנע יונה אמרוסי, שטמט מפקד
הטיול וסתי חובשות, אחת מהן סג"מ בצה"ל; שלושה מורים ומורה
אחת; וכן בהג המסאית טבתלורה לטיול.

לפני עריכת הטיול נודע למנהל ביה"ס כי בקרב ההורים קיים חשש
מסויים לשלוח את ילדיהם לטיול ועל כן נתן הוראות למחנכים להפגש
עם ההורים ולאפשר אי הסתתפות התלמידים בטיול לפי דרישת ההורים.
כתוצאה מכך לא הסתתפו בטיול כ-90 ילדים שהיו אמורים להשתתף בו
ומספר המסתתפים עמד על כ-100 ילדים בלבד.

לאחר יציאת הטיול לדרך הורה יונה אמרוסי מפקד הטיול לאחד המורים
יצחק ועקבין, לפנות למשטרת עכו ולברר אם חל שינוי בהוראות
הקיימות. עדויות יצחק ועקבין ורב סמל בן ארי אמנם אינן בתאום
מלא, אך אנו קובעים כי איט המשטרה הורה שלא לרדת מהכבישים ביום
השני של הטיול (15.5.74). אך אישר את מסלול הטיול של ה-14.5.74.
הבחיות איט המשטרה לגבי מסלול ה-15.5.74 ניתנה בהתחשב בידיעתו
שט פעילות צבאית בטמט.

בעת שועקבין שהה במשטרת עכו המשיך אמרוסי בנסיעה עד גשר עברון
שם פגש בחיילים שהורו לו לא להכנס לואדי קורן מטום סמתקיים מרדף
אחרי מחבלים. אמרוסי חזר לבהריה שם אמור היה להפגש עם ועקבין
ולאור המידע שקבל מהחיילים ומועקבין התקשר עם מפקח הגדנ"ע בחיפה
על מנת לוודא אם יט להמשיך בטיול. המפקח א. ארס אשר את המשך הטיול
אגב שינוי במסלול טאיבבו רלובסי לכוטא החקירה.

כאן ראוי לציין, שתי עובדות נוספות:

(א) במברק מיום 13.5.74 הנחה המטה הארצי של המשטרה לפי בקשת צה"ל, את מחלקות הסיור המחוזיות לא לאסר, החל מתאריך המברק טיולים בתחום של 10 ק"מ דרומי: מגבול הצפון, בלי תאום מוקדם עם מטה מחוז הצפון, שיתאם מצידו עם פיקוד הצפון. מברק זה הגיע למטה מרחב הגליל ב-14.5.74 רק לאחר שועקבין עזב את תחנת המשטרה בעכו.

המברק, כלשונו לפי דבריו של המפכ"ל, לא חייב בטול טיולים שכבר אושרו קודם לכן.

(ב) סיור סקר ביום 14.5.74 מתוך מסוק, במסגרת המרדף, טטחים טבהם התנהל המרדף וכשראה טיולים בדרך הורה להם "להתקפל".

הטיול מצפת הגיע לביה"ס "בתיב מאיר" במעלות בדרך בשעה 16.30 והתמקם בו. לפי עדותו של אמרוסי בפני הועדה, רצה, בהתאם להוראות, לגשת למטמרת מעובה כדי לקבל הנאיות בדבר המשך הטיול למחרת, ברם, בדרך פגש שוטר ממסמר הגבול שיעץ לו לפנות למשטרה רק למחרת בבוקר כי לאחר סיורי הבוקר תהיה המשטרה ייתר מעודכנת. משטרת מעובה לא ידעה, איפוא, על קיום טיול צפת בביה"ס בתיב מאיר.

באותו ערב היו בסביבת מעלות עוד שני טיולים של מערכת החינוך אשר משטרת מעונה לא היתה מודעת לקיומם. אחד מהם עמד להתמקם בחורשה ליד בית הבראה אך המשטרה הורתה לו ללון בשטח תחנת המשטרה.

טיול שני התמקם בביה"ס האזורי במעונה. שוטרי שנקט המטיילים לבהוג בערבות, בענה, לדבריו על-ידם בגסות.

הרכב של הטיול מצפה, משאית ומכונית פרטית (האוטובוס שעמד לרשותו שוחרר בצהרים במעיליא) הוחבו ברחבת החניה בכניסה לחצר ביה"ס, ליד הכניסה למבנהחדר האוכל.

אמרוסי הליון את הבנים בפרוזדור הקומה הסביה ואת הבנות בפרוזדור הקומה השלישית והפקיד שמירה ליד דלת בית הספר שבעלת אמנם בבריה, אך מורכבת ממסגרת מתכת וברובה עשויה זכוכית ללא סורגים.

השמירה היתה מורכבת ממורה ושני תלמידים שאמורים היו להתחלף, השומרים אמורים היו לעמוד ליד הדלת בתוך הבנין ובתבה להם הוראה לצאתמדי פעם על-מנת לראות את מצב הרכב. כן הורה להם אמרוסי לא לפתוח את הדלת לאף אחד.

כדי למנוע גישת הילדים לבשק הוטתרו הרובים והתת מקלעים בתא המסען של המכונית הפרטית שהייתה מסוג וולבו סטיישן (תא המסען הינו חלק מתא הבוסעים) כאשר הם מכוסים בשמיכה ובציוד אחר, המורה ועקבין שלא יכול היה להידם מפאת הרעם, יצא את ביה"ס ולן במכונית הפרטית, האורות בביה"ס כובו בסביבות השעה 23:00.

ה פ ר י ג ר ע י מ

1. הטנדר - בסביבות השעה 23:30 בכביש מעונה, כ-200 מטר לפני הכניסה לצוריאל גיסה אלמוני לעצור טנדר שנסע מכפר אתא בכיוון לפאסוטה והוביל פועלות. משהנהג המשיך בנסיעתו ירה לעברו אלמוני שבי, שעמד לפני הטנדר, יריות מספר. כן בורו יריות גם על-ידי אדם אחר מאחורי הטנדר. הנהג נפצע אך המשיך בנסיעתו, אחת הפועלות בהרגה ואחרות נפצעו. אף כי המנוע נפגע המשיך הטנדר בנסיעתו עוד כ-2.5 ק"מ מאחר והכביש היה במורד, ונעצר על גשר אלקוש. הנהג הלך בכיוון לאלקוש על מנת להזעיק עזרה ונאסף באמצע הדרך על-ידי מכונית שבזדמנה למקום ושבה היו אנשי צבא והוכנס לאלקוש. מאלקוש, במסרה בסביבות השעה 00:30 הודעה למשטרה, למגן דוד אדום בתחנת הג"א במעלות כדי להבהיל אמבולנס וכן במסרה הודעה לפקוד צפון.

בתחילה האמינו כל מקבלי ההודעה שהפיגוע בוצע במקום העצרו טל הטנדר ובהתאם לכך סרקו חוליות הצבא שהגיעו למקום את הסביבה הקרובה לגשר אלקוש וגילו עקבות בעלי גומי ליד מקום עמידת הטנדר, אולם לא במצאו תרמילי כדורים או שבדי זכוכית. כל הגורמים היו מאוחדים בדעתם כי המחבלים ינסו לברוח אל מחוץ לגבולות המדינה, כמקובל עד כה, אחרי הפגוע הראשון.

סב"צ דוד פרנקו, מפקד מרחב הגליל טל המטרה, יצא לבית החולים בנהריה, לשם הובלו הפצועים, ורק מתוך חקירת הנהג קרוב לשעה 01:00 הוברר לו מקומו הבכון של הפצוע.

לכוחות הצבא שהגיעו לגשר אלקוט לא נודע באותו לילה שמקום הפצוע היה כ-2.5 ק"מ במעלה הכביש, אלא הם יצאו מתוך ההנחה שמקום הפצוע במקום עצירתו של הסנדר. רק לאור היום נמצאו תרמילים ומחסניות פזורים במקום הפצוע כ-200 מטר מערבית לכניסה למושב צוריאל, מקום ממנו ניתן להטקיף בבירור על מעלות.

2. הפגועים במעלות - ב-15.5.74 ב-03:30 נכנסה חולית מחבלים לבית מס' 134 הנמצא בשולי העיירה מעלות בצדה הדרום-מזרחי ליד הכביש הראשי. הבית בן 3 הקומות מעל עמודים נמצא בטורח בתים בגובה זהה; בין טורח בתים זו ובין סוף השטח הבנוי ישבן טורות בוספות של בתים, אך אלה בני קומה אחת בלבד.

המחבלים עלו לקומה העליונה, ירו לתוך הדירה בקומה זו נכנסו לתוכה ומטמאווה בלתי מאוכלסת ירדו במדרגות אגב יריות לתוך הדירות. באחת הדירות בקומה הסביה גמלם מהם זקן בעברו למרפסת הדירה הסמוכה.

בראה הדבר כי מאחת הדירות בקומה התחתונה יצאה הגב' כהן ז"ל כשהיא לבושה, עם בנה והם בהרגו על-ידי המחבלים על המדרגות. מר כהן ז"ל בהרג בפתח ביתו ויש מקום לסברה שעמד להתגונן על חייו באמצעות ידית של טוריה.

לפי עדותו של מר יעקב קדוש, פועל הבקיון של המועצה המקומית, הוא יצא קרוב לשעה 04:00 לעבודתו והתחיל להוציא את פחי האשפה. כשמר קדוש היה במסעול העולה לכיוון ביה"ס, ליד בית הכנסת, במרחק הליכה בן כמה דקות מבית משפחת כהן, ראה שלושה אנשים וברכס לשלום. הוא נשאל על-ידי אחד מהם בעברית (ולאחר מכן בערבית) למעשיו במקום ומיד לאחר מכן בורה ובפל פצוע. לשמע זעקותיו לעזרה באסף על-ידי מר שמעון מויאל שהכניסו לביתו וטס ספר לו קדוש על המקרה בערך באותן המילים בהן השתמש בפגי הועדה.

המורה יצחק ועקבין טכאמור יטן באותו לילה, במכונית הפרטית בחביון ליד ביה"ס, התעורר לשמע יריות, זמן מה לאחר מכן הוא ראה לפתע שלושה אנשים ליד המכונית שבאיום בנשק גרדוהו אל מחוץ למכונית ודרשו את מפתחותיה. ועקבין חפץ, אך לא מצא את המפתחות ואז בצטווה על ידם ללכת קדימה בכיוון לדלת הכניסה של ביה"ס; שם הוא גדרש לבקש את פתיחת הדלת וזו אכן נפתחה על-ידי המורה ציון כהן אשר ראה אותו ואת המחבלים דרך הזכוכית. המחבלים השתלטו על ביה"ס כאשר שניים עולים לקומות העליונות ואחד נשאר בקרבת הכניסה. המחבלים רכזו את הגנים בסוף הפרוזדור שבקומה הסגיה והורידו את הגבות מהקומה הסלישית אף הן לקומה הסגיה.

באותו פרק זמן עלה ועקבין לקומות העליונות העיר את היטבים, צעק "מחבלים! שכל מי שיכול יברח", בהג המטאית אשר ישן בקומה הטניה יחד עם הבגים פרץ את דלת הכתה הקיצובית וקפץ דרך החלון, יחד עמו קפצו מספר ילדים, המורים ציון כהן והרב יוסף עמר, מפקד הטיול יונה אמרוסי ושבי החיילים גבי אלפסי ומאיר עמר. בבגין בשאר כ-85 ילדים, שתי חובשות, המורה עדנה סטרולוביץ והמורה יצחק ועקבין.

לפי עדותה של החובשת סג"מ ברקיס מרדכי העובדה שבשאר מבוגרים עם הילדים הטפיעה לסונה משום שהילדים היו מבוהלים והבנות במצב של היסטריה.

לפי עדותו של יונה אמרוסי, מפקד הטיול, הוא החליט לברוח כדי לגשת למכונית הוולבו החונה במגרש ולהוציא ממנה את כלי הנשק על מנת להתקיף המחבלים. אולם לאחר שאחד המחבלים שבשאר עומד ליד דלת הכניסה לביה"ס ירה לעברו באלץ לברוח לכוון בתי העיירה הקרובים ומשם לאחר שלא הצליח להתקשר למשטרה ביקש ממרכז הטלפון 14 להודיע על המקרה למשטרה.

לפי עדותה של ברקיס מרדכי, החובשת שיצאה מאוחר יותר עם המכתבים, אמרו לה התלמידים בבגין שהם יודעים "שיונה קפץ לקחת את העוזי" לאחר מכן כשבפגשה עם יונה אמרוסי אישר לה "שהוא קפץ באמת בשביל לקחת נשק, וירו לעברו צרורות". יחד עם זאת הוסיפה ברקיס, "חוץ מזה הוא היה כל כך ברגש, הוא כל כך דאג לילדים.... לא יכולתי להתרשם ממש ממה שהוא אמר."

3. המאורעות בבנין ביה"ס - מיד לאחר השתלטות המחבלים על הבנין
ריכזו את הילדים בכיתה הפרוצה הניהו בה חומר בפץ וחברו אותו
למערכת הפעלה.

במשך היום נשאר מחבל אחד לפחות בכיתה, שבי עמד ליד החלון
בפרוזדור וביהל את המשא ומתן עם אנשינו ואילו השלישי הסתובב
בין השניים. גישתם העוינת והמאיימת של המחבלים רפתה במשך הזמן
והתקיימו אף שיחות בין הילדים ובין שניים מבין המחבלים שדברו
עברית. המחבלים הסבירו לבני הערובה על תכניתם לפוצץ את ביה"ס
בשעה 18:00 אם עד אז לא ישתחררו 20 מחבלים מבתי הסוהר בארץ
וישלחו לדמשק. היו גם ילדים ששותפו על-ידי המחבלים בקריאה
ברמקול לאנשי הצבא אשר גהלו את המשא ומתן עמם.

זמן קצר אחרי ההשתלטות שלחו המחבלים את התלמיד חלפון ג'רבי עם
צרור מכתבים החוצה על מנת למסור אותם למשטרה ובערך ב-05:30
דרשו מהחובשת סג"מ גרקים מרדכי, לאחר שרב הילדים הצביעו עליה,
לצאת עם צרור מכתבים בוסף כדי למוסרם בחוץ. החובשת סרבה תחילה
לצאת ולבטוש את הילדים אך אולצה לעשות כן.

בתוך בית הספר נשאר יחס המחבלים כלפי הילדים בדרך כלל הוגן,
אם כי בהתחלה היו מקרים של הפחדת הילדים על ידי יריות בין
רגליהם.

לפי עדות אחד הילדים במשטרה קללו המחבלים את ועקביו על שלא
מסר להם את מפתחות מכוניתו.

לאחר סיום הפעולות הצבאיות פרכה משטרת ישראל השוואת תרמילי הכדורים שנמצאו במקום פגוע הטגדר עם תרמילי הכדורים שנורו במבחן בליסטי מתוך אחד מתתי המקלע מסוג קלצ'ניקוב שנמצאו ליד המחבלים ההרוגים ונקבע כי התרמילים שנורו על הטגדר נורו מאותו תת מקלע. על כן אנו קובעים כי הפגועים המתוארים לעיל בוצעו על ידי אותה חולית מחבלים בנגוד לסענתו של אבו לילה מהועדה המדינית של ארגון חוטמה כפי שהושמעה במסגרת מסיבת עיתונאים בבירות.

פעולות כוחות הבטחון

1. הג"א - למפקד הג"א במעלות רב פקד פיטר זילברשטיין נודע בערך בשעה 01:30 כי הפצועים שהובלו מאלקוש על ידי האמבולנס בפצעו מיריות. מפקד הג"א הודיע על כך למפקדיו וכן הצביע, לדבריו, על כך שמעלות אינה מוגנת. לדבריו הרגיעו מפקדו על סמך המצאות כוחות צה"ל במקום.

מפקד הג"א לא שמע בעצמו את היריות בבית כהן אבל זמן קצר אחריהן באו אליו תושבים מבוהלים. הוא לא האמין לספוריהם והשתדל להרגיעם אך שלח שני תורנים לבדוק את המצב; אחד מהם סרב בתחילה לצאת אולם יצא לאחר פקודה וכפי שנודע לאחר מכן הלך ישר לביתו. מפקד הג"א התקשר עם אנשיו והורה להם להם להקדים את סריקות בתי-הספר ובעצמו יצא לבית כהן.

2. משטרת ישראל - מפקד תחנת מעונה, מפקח יאיר ירדני, קבל בביתו באלקוש ידיעה טלפונית, דרך טלפון של שכן, על הפגוע בטגדר, הוא ניסה לגשת לתחנת מעונה אך בעצר על גשר אלקוש על-ידי גמ"ש של מג"ב שלא נתן לו לעבור. המפקח ירדני חזר לאלקוש, העיר את התושבים וארגן שמירה. הוא היה משוכנע מתוך גסיונו והכרתו את המנטליות הערבית, כי החוליה היא חולית מחבלים שהסתפקה בפיגוע בתחבורה הצבורית ובמצאת עתה בדרך הנסיגה לגבול.

בהתחשב באמור לעיל לא היתה לו כל דאגה לשלום מעלות רק ב-04:05
נודע לו מיומנאי התחנה על השתלטות המחבלים על ביה"ס. הוא שמח
שהשתלטות לא היתה ביום, כאשר יש ילדים בביה"ס, כי הרי לא ידע
שהמקום שם טיול. לאחר מכן נסע למעלות.

מפקד מרחב הגליל, סנ"צ דוד פרגקו, קיבל ידיעה על היריות קרוב
לשעה 04:00 בהיותו במטהו ומיד יצא למעלות. עוד בדרכו התחיל
לגייס את כוחות המטרה ולהפנותם למעלות, כך שתוך זמן קצר עמדו
לרשותו שוטרים רבים במעלות. גם סנ"צ פרגקו, ככל יתר אנשי
הבטחון, לא העלה על הדעת, כי אחרי הפגוע הראשון ליד צוריאל
תבוא פעולת מחבלים נוספת והוא כאחרים היה משוכנע כי פני החוליה
לבריחה אל מעבר לגבול.

3. צה"ל ומג"ב - כוחות צה"ל ומג"ב שהיו בסביבת מעלות עקב הפיגוע
בטנדר, הגיעו לבית מס' 134 במעלות זמן קצר ביותר אחרי הרצח
ודקות ספורות אחרי ההשתלטות על ביה"ס. לשמע היריות מכוון ביה"ס
חשו למקום ושם נודעו להם פרטים מפי אלה שבמלטו מבית הספר.

הצבא הקיף את הבניין וביתבה פקודה מפורשת לא לפתוח באש גם אם
יורים עליהם. הורעות מתאימות במסרו לפקוד הצפון.

קרוב לשעה 07:00 הגיעו אלוף פיקוד הצפון, שר הבטחון והרמטכ"ל
למקום.

דרכי השיפול בחנאי המחבלים

1. ה. מ. כ. ת. ב. י. ס. - כאמור לעיל הוציאו המחבלים מבין ביה"ס, באמצעות התלמיד חלפון ג'רבי ובאמצעות החובשת סג"מ ברקיס מרדכי, צרור מכתבים וכן כרוזי תעמולה. התלמיד מסר הצרור לידי שומר שמצא במקום אשר הוא מצדו מסרו לידי סג"צ דוד פרנקו מפקד מרחב הגליל. החובשת מסרה הצרור לידי קצין צה"ל אשר מצדו מסרו למפקדיו. מכיוון שהיו מספר עותקים למכתבים במצאו מספר מכתבים גם בידי חיילים אשר דיווחו על תכנם לרמטכ"ל ולשר הבטחון. המכתבים בסופו של דבר במארו בידי האנשים שקיבלום ולא הועברו הלאה.

המכתבים שהכילו את תנאי שחרור בני הערובה, היו מצולמים, חלקם בעברית קלוקלת וחלקם באנגלית. המכתבים הזכירו רשימת 20 מחבלים העצורים בישראל והמצורפת אליהם, אבל רשימת העצורים שהיתה מצורפת הכילה אך 10 שמות באנגלית ובערבית והיתה כתובה בכתב יד (לא מצולמת) השונה מכתב היד במכתבים המצולמים. כן נאמר לאחר רשימת 10 השמות כי על האסירים עומד קאסם ומוחמד וואר לבחור 5 אסירים נוספים וכן כי יש לשחרר את חמשת האסירים הותיקים ביותר.

המכתבים באנגלית היו מופנים לשגרירי צרפת ורומניה ולנציג הצלב האדום הבין-לאומי והמכתב בעברית הופנה אל המפקדים הישראליים, תנאי שחרור בני הערובה במכתבים אלה היו כמעט זהים אם כי בסוף המכתב בעברית היה פחות ברור.

מהמכתבים עולים בברור תנאי המחבלים לשחרור בני הערובה שבידיהם והם: הטסת 20 המחבלים המבוקשים לדמשק, עם הגעתם לשם תנתן על ידי אנשי חוטמה מילת קוד המאשרת שיחרור המחבלים בדמשק ואשר תגיע לידי שגרירי צרפת או רומניה. לאחר שהשגרירים ימסרו את מילת הקוד למחבלים יוסעו 3 המחבלים עם בני הערובה והשגרירים (במכתב בעברית באמר שמחצית בני הערובה ישוחררו במקום ורק המחצית השניה תיסע עם המחבלים והשגרירים) לשדה תעופה אזרחי שם ישוחררו בני הערובה הישראליים לאחר שהשגרירים ונציג הצלב האדום יעלו למטוס יחד עם המחבלים וישמשו כבני ערובה במקום הישראליים עד הגיע המטוס לדמשק. שם יסתיים תפקידם.

השגרירים הוזהרו במכתבים מפני בוגדנות המנהיגים הישראליים והוברר כי ניתן זמן קצוב רק עד 18:00, ואם לא יענו הישראליים לדרישותיהם יפוצץ המבנה על בני הערובה.

רשימת המחבלים תורגמה מיד עם המסרה לביתנו הוראות לאיתורם והכנתם של המחבלים שהוזכרו ברשימה, אולם לתנאי המחבלים שהיו כלולים במכתבים שהיו כל הזמן בידי אנשי צה"ל והמשטרה במקום, לא ניתנה תשומת לב מרובה.

בעדותו בפנינו אמר שר הבטחון, מר משה דיין, שלא ראה את המכתבים הנ"ל. אמנם במסר לשר הבטחון על קיומם אך מתקבל על הדעת שהוא לא יחס להם כלערך. גם הרמטכ"ל כשר הבטחון התעלם מהם ולא יחס להם חשיבות.

מכתבי המחבלים אף לא הועברו לעיונה של הממשלה שלא ידעה על קיומם, ועל-כן לא יכלו לשמש גורם בשיקוליה.

2.

המשא ומתן עם המחבלים - לאחר השתלטותם על ביה"ס החלו המחבלים לקרוא ברמקול את המכתבים והכרוזים שהוצאו מהבנין קודם לכן. בשלב זה לא התקיים כל דו-שיח ושהחל רק עם בוא שר הבטחון והרמטכ"ל למעלות סמוך לשעה 07:00.

עם בואו קיבל שר הבטחון דיווח על דרישות המחבלים מפי אלה אשר שמעו את דברי המחבלים, מטרתו הראשונית הייתה ליצור מגע כלשהו עם המחבלים ולדונובם. לשם כך בנקטו מספר פעולות:

(א) שיחות ברמקול.

(ב) הבאת שלושת מחבלים ששמש הופיע ברשימת המחבלים המבוקשים למעלות כדי לבסות לקיים שיג ושיח עם המחבלים בביה"ס.

הדגש מלכתחילה הושם על השיחות עם המחבלים ולא על המכתבים שהוציאו מכיוון שלדעת שר הבטחון והרמטכ"ל המכתבים שהוכנו בבירות, לא יכולים היו להיות תואמים במאה אחוז למצב שנוצר במעלות. שבית, בידי המחבלים היתה היכולת לפוצץ את ביה"ס ולכן יש קודם כל ליצור מגע עמם כדי לדעת כוונותיהם. משום כך הושם דגש רב על הדברים הנאמרים למחבלים על ידינו ועל דברי המחבלים עצמם, והוקפד על דיווח לראש הממשלה ולממשלה עצמה על הדברים שנאמרו על-ידי המחבלים.

מלכתחילה הוברר שהמחבלים עומדים וחוזרים בנזקקות על התנאים שהופיעו במכתבים, אמנם בתחילה לא היה ברור אם כוונת המחבלים להסיס את הילדים לדמשק, ולהסיעם באוטובוסים לשם או לשחררם כאז, אך בקודה זו הובררה מאוחר יותר.

כמשך הזמן גם התברר שהמחבלים עומדים על שני שלבים בביצוע תבאיהם:

(א) הטסת המחבלים האסורים לדמשק וקבלת הקוד לאחר מכן.

(ב) שחרור בני הערובה והטסת מחבלי מעלות לדמשק.

עם זאת לא התפתו המחבלים להצעות המזון, המים, הרופא וסלילת קו הטלפון מצידו, וחזרו חזר והדגש:

(א) אין להאריך הזמן אחרי השעה 18:00 שעת הפיצוץ.

(ב) הישראליים הם בוגדניים ואין להאמין לדבריהם (המחבלים אף הזכירו את מקרה סבגה - אשר לאחריו פורסמה ברבים הדרך בה הוליכו הישראליים את המחבלים שולל).

במשא ומתן עם המחבלים ניסו להגיע לתכנית לפיה יובטח שחרור התלמידים בו-זמנית עם המחבלים אולם המחבלים לא הגיבו להצעה זו וחזרו בעקשות על עמדתם.

התרשמות מנהלי השיחות עם המחבלים היתה כי יש לקבל האיום בפיצוץ הבניין על בני הערובה בשעה 18:00, כאיום רציני ביותר. התנהגות המחבלים הצטיינה בזקשות יתרה והיה צורך להביא בחשבון כי הבניין יפוצץ בשעה האמורה אלא אם תגיע מילת הקוד המיוחלת לידיהם, זאת כמובן לאחר הבאת המחבלים המשוחררים לדמשק, אולם הם לא נחבקשו לחוות דעתם בבידון.

חקרנו העדים הבקיאים במנטליות הערבית, שהופיעו בפני הועדה, בשאלה האם מתקבל על הדעת כי בני העם הערבי יהיו מוכנים לבצע התאבדות. מעדותם התברר כי אמנם לפני הפעולות בקריית-שמונה והמעלות לא העלו על הדעת אפשרות כזו, כרם מבלי לפסוק אם אמנם בקריית-שמונה התאבדו המחבלים או בהרגו, הרי לא ניתן יותר לשלול אפשרות של איבדוקטרינציה מעין זו במקרים נודדים, וכי במקרה במעלות אפשרות ההתאבדות ניהד עם בני הערובה היתה בהחלט מסתברת.

דברי המחבלים כרמקול בלקחו בחשבונו על-ידי שר הכטחון והרמטכ"ל.

3. פעולות הממשלה - ממשלת ישראל אמרה היתה להתכנס לישיבה מיוחדת בשעה 09:00 לדיון בהפרדת הכוחות עם סוריה.

בשעה 04:45 דיווח תא"ל ליאור לראש הממשלה בכיתה על השתלטות המחבלים על ביה"ס כמעלות ותפיסת בני הערובה.

שר הכטחון יצא למעלות יחד עם הרמטכ"ל ואמנם הגיע לשם בערך בשעה 07:00, משם דיווח לראש הממשלה 07:30 כי הוא מתכנן שני דברים:

א. ביהול משא ומתן עם המחבלים כדי להחסיח שחרור התלמידים תמורת החזרתם ושחרורם של 20 המחבלים האסורים ומחבלי מעלות.

ב. פריצה לתוך בית הספר, שלדעת דיון, התנאים לכיצועה הינם די טובים.

שר הכטחון אמר שיבוא ליש ב"ת הממשלה בשעה 09:00 אולם מאוחר יותר ניקט להשאיר בשטח וראש הממשלה אישרה אי השתתפותו בישיבת כחנאי וישלח משהו לדווח לממשלה.

ישיבת הממשלה החלה בשעה 09:00 בדיון על הפרדת הכוחות ועם בואו של סא"ל אבנר שלו, מזכירו הצבאי של הרמטכ"ל, בשעה 09:40 החל הדיון על המצב במעלות.

סא"ל שלו דיווח לממשלה על המצב בשטח ועל אפשרויות הפעולה הצבאית, הוא לא הביא עמו את כרוזי המחבלים או את המכתב שהוציאו מן הבגין, ודיווח על תנאיהם בזו הלשון:

"בהתאם לכרוז, הם רוצים שנשחרר 20 מחבלים. הם מבקשים שיוטסו במטוס לדמשק, אחר-כך הם מבקשים שיביאו להם את שגריר רומניה או שגריר צרפת, והם יגידו לו מילת הקוד. הוא יקבל אמות מדמשק באמצעות מילת קוד משלימה שהמחבלים בדמשק ימסרו לו, ואז הם ישחררו מחצית מהאנשים שבידיהם אז ייעשו סדורים כדי להמסר אותם, ואז ישחררו את המחצית השנייה. זוהי התכנית שלהם".

יש לציין שמאוחר יותר הוקרא בישיבת הממשלה כרוז של המחבלים אולם היה זה כרוז תעמולה ולא מכתב שכלל התנאים המלאים.

בדיון שהתפתח בממשלה התבררה הנטיה הכללית להמשיך המשא ומתן עם המחבלים כדי להגיע לתנאים שיבטיחו את שלום הילדים, כאשר שר אחד התנגד בצורה מוחלטת לפעולה צבאית, ואילו שר אחר תמך בעקביות בפריצה ובאי שחרור מחבלים.

כתוצאה מהנטיה להמשיך במשא ומתן עם המחבלים נדחתה לעת עתה הצעתו של שר הבטחון לפרוץ לבגין. יחד עם זאת לא דחתה הממשלה לחלוטין את רעיון הפריצה ודחתה את הכרעתה לגביו לשלב מאוחר יותר כאשר יתברר מהלכו של המשא ומתן.

רק בשעה 11:45, לאחר שעתיים של דיונים, הבהירה וסיכמה ראש הממשלה שאין הממשלה מקבלת את כל תנאי המחבלים, מה שעדיף זוהי החלפה במקום שמוש בכח "ואם החלפה תהיה בתנאים כאלה שאינם עונים על מה שבאמר כאן או שהם מעמידים כתנאי את הטסת הילדים, אז לא". סכום זה הועמד להצבעה וכל השרים הצביעו בעדו. ההחלטה הפורמלית בתקבלה בזו הלשון:

(א) למען שחרור התלמידים במעלות, לשחרר את המחבלים הנדרשים.

(ב) להיעזר, לצורך המשא ומתן בדבר שחרור התלמידים, בממשלת צרפת ורומניה ושגריריהם בישראל.

יוצא איפוא שאין בהחלטה פורמלית זאת הגדרה ברורה של יעדים פוזיטיביים של המשא ומתן ואין הבהרה של תנאינו אנו כתמורה לשחרור 20 המחבלים הנדרשים והשלשה במעלות.

מעיון בפרוטוקול דיוני הממשלה מתקבל הרושם שהאולטימטום של השעה 18:00 עמד בפניה כמושג מופשט בלבד ומכל מקום ההתבטאויות בישיבה לא העידו על תחושת דחיפות בשני הכוונים פריצה או יצירת התנאים לשחרור המחבלים האסורים. יתר על כן, לא ניתנה כל הוראה או פריטיבית לאיזשהו גורם (פרט לשו"ת החוץ לטפל בזירוז הפעלת השגריר הצרפתי) לריכוז המחבלים ולדאגה לסדרי הטסתם לדמשק. בעדותו בפני הועדה אמר שר החוץ אבא אבן כי השרים, או לפחות הוא, הניחו כי הדבר נמצא בטיפול צה"ל.

בעת ההפסקה בישיבת הממשלה הגיע שר הבטחון לירושלים ודיווח לראש הממשלה על המצב במעלות וחזר על דעתו שיש לבצע פריצה, בעת שהותו בירושלים הוקראה הודעת המחבלים ברמקול כלהלן:

"12:25 הודיעו שבמידה ויבוא השגריר עם המילה הם ישחררו את כל בני הערובה. בתגובה להצעתנו למסור ד"ש לילדים ענו שהם נמצב טוב.

המחבלים העלו את הבעיה שהם והילדים לא שמעו בדריד החלטת הממשלה שמקבלים את התנאים שלהם. יותר מאוחר כשהוצע להם להקים קו מלפון עקב קשיים בהפעלת הרמקולים, הודיעו שהם יודעים שאנחנו רוצים למשוך אותם כמו בלוד. אמרו שאנחנו משקרים והודיעו שזו המילה האחרונה שלהם.

אמרו שהם קשורים לחוליות אחרות של מתאבדים. ציינו שכל המערכת, במריות ושעובים, מוכנה לשעה האפס. הודיעו להם שאנו בזריז תהליך הפעלתו של הסגריר".

ראש הממשלה הורוה לשר ההטברה לדאוג לשידור הודעה בדבר החלטת הממשלה בדבר בכונותה לשחרר המחבלים ואכן שודרה הודעה זו ב-14:00.

כאן ראוי לציין שהרגשתם הברורה של הקציבים שהיו מופקדים על הענין במעלות היתה כי הרווח בקול ישראל וכסוי המאורעות שם היה בו כדי לגרום בזק ולהוות הפרעה לפעולותיהם

לפני ואחרי חדות ישיבת הממשלה ב-13:30 דווח באופן שוטף לממשלה על המגעים עם השגרירות הצרפתית, משרד החוץ הצרפתי והשגרירות הרומנית. פרטים על מגעים אלה ידונו בפרק מיוחד של דו"ח זה.

בוסח ההודעה הרומנית משעה 14:20 נראה בוח יותר, במידה מסויימת, מבוסח ההודעה הצרפתית מ-14:35 מה גם שבציג ארגון חוטרמה - בנורשם היה בעל העמד מבוסס יותר. הדגש הוטש, איפוא, יותר על המגעים עם הרומני, מכיוון שבאותו זמן נראה היה שקיימת אפשרות שהרומנים יקבלו את מלת הקוד תוך זמן קצר, ומכל מקום ללא קשר עם הגעתם של המחבלים המשוחררים לדמשק. תקוה זו התבררה רק קרוב לשעה 17:00.

אחרי השעה 16:15 החליטה הממשלה,

בהמשך להחלטה קודמת, לאשר המלצת שר הבטחון והרמטכ"ל שאם לא ייוצרו תנאים אחרים לפני החשיכה - הם מוסמכים להורות על ביצוע השתלטות על הבניין לצורך שחרור בני הערובה.

ההחלטה בתקבלה ברוב של 14 בגד 1, הודעה על כך במסרה לשר הבטחון. לאחר דיון בין שר הבטחון ובין הרמטכ"ל עצר הרמטכ"ל את תחילת הפעולה הצבאית וחזר ועצרה ב-16:33 כאשר במסר לו שהשגריר הצרפתי והשגריר הרומני בדרכם למעלות עם הקוד, שיש מטוס של האו"ם (ידיעות שלא היו מדויקות) וקיים לחץ לדחיה. הרמטכ"ל החליט לחדש את האופציה רק בשעה 17:00. בינתיים דווח לרמטכ"ל באופן שוטף על המשך השיחות עם המחבלים בהן הדגישו את שעת האפס ושאינם מוכנים לדחותה.

מאחר והשגריר הצרפתי הגיע למעלות ללא מילת הקוד והמשא ומתן עם השגריר הרומני לא הביא, ולא היה יכול להביא, לכל תוצאות, הורה הרמטכ"ל לאלוף הפקוד לפתוח בפעולה הצבאית בשעה 17:15 וזו אכן בוצעה ב-17:25.

4. המשא ומתן עם גורמי חוץ

א. החל משעה 09:35 החלו מגעים בין שגרירות צרפת ובין משרד החוץ. המגעים החלו ביוזמת יועץ השגרירות הצרפתית, דה לה פרייר, אשר שמע ברדיו על התפקיד שהועידו המחבלים לשגריר צרפת. הודיע על המצאו המקרי של השגריר בצפון הארץ. השגריר אותר בעכו והיועץ הודיע בשעה 10:30 למשרד החוץ על

בכונות עקרונית מצדם למפל בעגין על בסיס הומיטרי אם יתבקשו לכך.
בשעה 11:20 אשרה הממשלה פניה לשגריר צרפת בבקשה לפעול כמתווך.
בשעה 12:00 הודיע שגריר ישראל בפריס כי עמד בקשר עם משרד החוץ
הצרפתי ונאמר לו כי ביתבה לשגריר הצרפתי רשות תווך בלבד ושלא ישמש
כבן ערובה. מאוחר יותר בשעה 13:00 ניתן אישור לכך ששר החוץ הצרפתי
הסכים אף לפעולת השגריר הצרפתי כבן ערובה אם הדבר יראה כחיוגי
לממשלת ישראל. השגריר הצרפתי הגיע בינתיים לקונסוליה הצרפתית בחיפה
ושם חיכה למילת הקוד וללווי הצנאי למעלות. בשעה 13:40 שוחח ראש
אג"מ עם השגריר הצרפתי בחיפה ושאלו מתי יקבל הקוד, התשובה היתה
שהקוד יגיע תוך 3/4 השעה. ראש אג"מ הודיע לשגריר כי יעמיד לרשותו
רכב ומסוק להבאתו למעלות.

בשעה 15:40 הורה ראש אג"מ לפי בקשת הרמטכ"ל להביא שגריר צרפת
למעלות.

השגריר הגיע למעלות ללא הקוד ב-17:00, הוא לא התקבל על ידי שר
הבטחון ועל אף בכונותו לשוחח עם המחבלים, ללא מלת הקוד תוך הצגת
דרכו הדיפלומטי לשם זיהוי ותוך הסתכנות עצמית רבה, לא ניתן לו
הדבר כי המחבלים סרבו לדבר עמו ואיימו לירות בו אם לא ימסור את
הסיסמה.

לדעת אחד השרים שבמסרה לוועדה היה משגה בכך והיו צריכים לאפשר
לשגריר לעשות כל מאמץ אף אם הדבר היה כרוך בסכנת חיים עבורו.

ב-14:35 במסר לממשלה על שר שנתקבל בשגרירות הצרפתית בתל-אביב
שמקורו בשגרירות הצרפתית בדמשק: השר הכיל את תנאי המחבלים לשחרור
בני הערובה שביסודם תאמו את התנאים הידועים, השר ציין כי מלת
הקוד תמסר לשגרירות צרפת בדמשק לאחר הגיעם של המחבלים המשוחררים
לשם.

לפי השדר ישוחררו מחצית הילדים עם מסירת הסיסמה למחבלים במעלות והמחצית השנייה, שלושת המחבלים והשגריר, יוסעו באוטובוס לשדה התעופה, שם יעלו כולם על מטוס ולאחר עלייתם תשוחרר המחצית השנייה של הילדים ואילו השגריר, בציג הצלב האדום ואנשי הצוות ישמשו בני ערובה להגיעם הבטוח של המחבלים לדמשק.

בתקון שנתקבל בשעה 14:55 באמר ששגריר צרפת יוכל אף הוא לרדת מהמטוס בלוד ורק בציג הצלב האדום וצוות המטוס ישמשו בני ערובה. במברק אחר שתוכנן הועבר למשרד החוץ מסרה שגרירות צרפת מפי שגרירותה בבירות רשימת 26 אסירים ששחרורם נדרש. גם רשימה זו כלל רק 16 שמות, ביניהם שני יהודים, וציבה כי 5 נוספים ייבחרו על ידי עומר קאסס ואבו ואר, ועוד 5 יהיו האסירים הותיקים ביותר.

ב. ב-14:20 כמה דקות לפני קבלת השדר הצרפתי סוחח שגריר רומניה טלפוןית עם אפרים עברון, סמנכ"ל משרד החוץ, ועם שר החוץ עצמו ומסר להם את השדר הבא:

"בציג החזית הדמוקרטית העממית לשחרור פלשתיין פנה לממשלה הרומנית וביקש כי שגריר רומניה בתל-אביב ינהל את המשא ומתן על שחרור 20 המחבלים כנדרש על-ידי מבצעי הפעולה במעלות. מודגש שיש לבצע את הדבר עד שעה 18:00, באם לא יתבצע הדבר - יפוצצו המחבלים את הבניין על כל הגמצאים בו. בציג החזית הדמוקרטית העממית לשחרור פלשתיין ציין שרק שגריר רומניה מוסמך לנהל את המשא ומתן.

השגריר הרומני הוסיף שאם יקבל את הסכמת ממשלת ישראל לעקרון שחרור 20 המחבלים ולכך שהוא ינהל המשא ומתן ויודיע על כך לבוקרשט הוא יקבל משם את הקוד שיאפשר לו לפתוח במשא ומתן עם המחבלים".

ראש הממשלה אשרה כמה דקות מאוחר יותר להודיע לשגריר הרומני "שהממשלה מקבלת את התנאים ומבקשת אותו ליטול על עצמו את המשימה". שר החוץ הודיע על כך לשגריר הרומני ובקשו לקבל הקוד ולצאת למעלות לבהל המשא ומתן.

ב-15:30 יצא ראש אמ"ן, אלוף שלמה גזית על פי הבחיות ראש אג"מ ולבקשת שגריר רומניה לשלוח אליו מישהו לצרכי תאום, לביתו של השגריר הרומני. השגריר מסר לראש אמ"ן על השדר הב"ל כן סיפר ששגרירות רומניה בבירות קיבלה רשימה של 26 מחבלים לשחרור לפי הפרוצדורה הידועה, וכי בשיחה נוספת של השגריר עם בוקרשט בשעה 14:45 גמסר לו כי מתבים שחרור בני הערובה במסירתם של המחבלים המשוחררים שלמים לדמשק.

ראש אמ"ן הודיע לשגריר כי הוחל ברכוז המחבלים המבוקשים (23 במספר) כי מגבנון האו"ם נחבקם להשיג אשור דמשק לקבלת המחבלים וציון דרך הובלתם (באוויר או ברכב), כי האו"ם מכין אמצעי הובלה, אולם יחד עם זאת אין כל אפשרות לקבל את כל האסורים עד 18:00 ועל כן חיובי לקבל דחייה מעבר לשעה זו, דחיה שעליה ית להודיע למחבלים בשדור רדיו או באמצעות השגריר.

בגלל עכובים במרכזת הבינלאומית התעכב הקשר עם בוקרשט ורק ב-16:40 קבל השגריר ידיעה מבוקרשט כי אין אפשרות לקבלת דחייה וכי עלינו להעביר את המשוחררים לדמשק במועד.

ב-16:57 הגיעה תשובה חדשה מבוקרשט, על פיה המחבלים מוכנים להעברת המשוחררים לקפריסין בתחנה ראשונה וכאשר המטוס יבחת בניקוסיה ישחררו 50 ילדים בו במקום. יתרת התלמידים, יחד עם המחבלים יוצאו במטוס ליעד ערבי בלתי ידוע, כאשר התלמידים משמשים בני ערובה.

לאחר שיחה טלפונית בין השגריר לשר החוץ הציע השגריר לבוקרשט ב-17:25 כי רדיו בירות או דמשק יודיעו ב-18:00 כי ישראל הסכימה עקרונית לשחרר האסירים אך טרם הושלמו הסדורים הטכניים ועל כן יש צורך בהארכת האולטימטום. במקביל לכך יודיעו ברמקול למחבלי מעלות להאזין לשדורי דמשק.

ב-17:40 קבל השגריר תשובה מבוקרשט כי היא בקשה בבירות ודמשק לשדר כמוצע ושואלת אם ישראל מוכנה להטיס את המחבלים לביקוסיה וכי השגרירות תצרף שניים מאנשיה למחבלים המשוחררים והמחבלים יועברו מביקוסיה לדמשק.

ב-17:48 נתקבלה הודעה נוספת מבוקרשט שלפרטיה כבר לא גובעת כל חשיבות מאחר והפעולה כבר הסתיימה.

5. הצלב האדום - לאחר פגית צה"ל לנציג הצלב האדום בשעה 14:30 הביע הצלב האדום את בכובותו לעזור אם יבקשו זאת ממנו. למשרד החוץ הודיע נציג הצלב האדום בשעה 16.30 כי הצלב האדום מוכן לפעול אם יתבקש מפורשות על-ידי ממשלת ישראל לעשות כן ובלבד שממשלת ישראל תתחייב שלא תבקוט באלימות מרגע כניסת הצלב האדום לפעולה ועד לסיומה וכן שממשלת ישראל תשא בהוצאות חכירת המטוס.

לאחר מכן לא היה מגע נוסף עם נציג הצלב האדום ולא היה מקום להתיחס להצעתו עקב השעה המאוחרת.

6. הכנת מטוס להטסת המחבלים - מלכתחילה לא נראתה השגת מטוס להטסת המחבלים לדמשק כבעיה הדורשת טיפול מיוחד והצרכים בזמן. גם שר החוץ וגם הרמטכ"ל בעדותם בפני הועדה ציינו שלא חשבו שקיימת בעיה בהשגת מטוס אזרחי שיטיס המחבלים לדמשק או לקפריסין ולכן לא הטריד אותם נושא זה.

בשעה 13:15 ניתבה על-ידי ראש אג"ה הבחיה לחיל האוויר ולמנהל שדה התעופה בן גוריון לבדוק אם יש מקום אזרחי להטסת המחבלים לדמשק. התשובה לכך ניתבה רק בשעה 15:42 כאשר מנהל שדה התעופה הודיע כי לא יהיה מקום אזרחי לפני 22:00.

בד בבד עם פעילות זו פנה צה"ל לאו"ם בבקשה להשיג הסכמת סוריה לקבלת 20 המחבלים המשוחררים בדרך האוויר או ביבשה.

מכיוון שלא נמצא מקום או"ם הודיע ראש מטה מסקיפי האו"ם כי הכין ביוזמתו רכב בסוריה להובלת המחבלים.

בשעה 16:00 התברר כי מקום או"ם חוצה בסדה התעופה עמרות - ראש אג"מ הורה להעבירו ללוד.

במקביל התקבלה הודעה מן האו"ם כי סוריה הסכימה לקבל המחבלים המשוחררים לדמשק דרך האוויר אולם ב-16:30 הוברר כי מקום האו"ם יוכל להגיע ללוד רק ב-17:30 (מאחר והיה צורך למצוא ממנו ציוד ומושבנים כדי ליצור מקום להטסת מספר גדול של מחבלים והיה צורך למצוא את הצוות) הוא יוכל להמריא רק ב-18:00 ולהגיע לדמשק ב-19:30.

מאחר והשעה הייתה מאוחרת לא ניתן היה להסתייע באפשרות זו.

הטיפול ברכוז ושחרור המחבלים מבתי הסוהר - לאחר הגיעו למעלות הטיל הרמטכ"ל על ראש אג"מ את האחריות לאתורם ולרכוזם של המחבלים האסירים. כבר ב-08:29 אמר נציג שרות בתי הסוהר שמדובר מתוך 10 המחבלים המבוקשים: אחד מהרשימה נהרג בפעולת טבחה ולגבי העשירי חל כנראה שבוח בשם, והוא אותר לאחר מכן.
ב-09:00 נחבקש שרות בתי הסוהר להכין את שבי האסירים עומד קאסס ואביס דולה כדי שאפשר יהיה להסיסם למעלות. ב-10:50 נחבקש השירות להכין גם את האסירה פטמה ברגאורי לצורך הטסתה למעלות 3 האסירים הוטסו למעלות והגיעו ב-12:55.

פער הזמן בין הבקשה להביאם ובין הגעתם הוסבר על-ידי הקושי באתור שם אחד האסירים (דולה), בעקב שבוע מרמת כוננות המסוק ומהצורך להוביל בו חלקי חילוף למסוק אחר במעלות.

הנסיונות שנעשו בבית הסוהר לקבל מסבי האסירים 10 שמות בוספים מבין חבריהם המצויים בבית הסוהר עלו בתוהו. גם במעלות, לאחר שנוכחו שאכן הם מועמדים לשחרור, הושלמה רשימת 20 האסירים האמורים להשתחרר רק כעבור שתיים. למעשה מסר אחד האסירים 10 שמות ואילו הסבי מסר 5 שמות, מתוכם ומתוך הרשימה הראשונית הורכבה רשימה בת 23 שמות.

בשעה 15:00 הורה ראש אג"מ לבציב שרות בתי הסוהר לאתרם ולרכזם אולם בפועל לא הוטסו האסירים ללוד עקב האחר בזמן, מאחר והנחיה להוצאתם ניתנה רק ב-16:55. שלושת האסירים שהוטסו למעלות הועברו ללוד ב-16:34.

הפעילות הרפואית - המפול בכל ההכנות לחלוץ בפגעים ופגועים הוטל על מפקד הרפואה הפיקודי של פיקוד צפון. לצורך זה הכין המר"פ שתי תחנות אסוף שהיו פרושות במרחק של כמה מאות מטרים מבי"ס מצויידות בציוד הרפואי הדרוש, כולל 90 אלובקום, כאשר בהן 9 רופאים ו-2-3 חובשים לכל רופא.

לרשות התחנות הועמדו 14 אמבולנסים, מהם 7 צבאיים ו-7 אזרחיים, כאשר אמבולנס אנאי יכול להכיל ארבעה פצועים ואזרחי שלושה. הוזמנו 2 מסוקים גדולים שיכלו להכיל כל אחד 30 פצועים ומסוק קטן אחד. בפועל היו במקום מסוקים בוספים.

ניתנה הוראה לבתי החולים בנהריה ובצפת ולבית החולים רמב"ם בחיפה להיות בכוננות (הודעה זו לא הגיעה לעובד המוסמך בבית החולים רמב"ם, אך ביה"ח היה בפועל בכוננות).

במשך היום תודרכו אנשי הפיכוי לגבי צורת הפכווי והטיפול שיבנתן לפצועים, האנשים שתודרכו פעלו לפי התדריך, אם כי בתוך הבנין עצמו אי אפשר היה לפנות מיד את הפצועים באלונקות.

מיד לאחר סיום הפעולה הצבאית היתה התפרצות של קהל מתגרב, כולל הורים שרצו לעזור בחלוצ הפצועים, כחוצאה מכך הופרעה פעולת החלוצ ופצועים מספר הובלו על כתפיהם וידיהם של מתגרבים וברכב מזדמן לקופת חולים במעלות שלא היתה ערוכה לקליטת פצועים, במקום לתחנת האסוף ומשם הובלו לבית החולים בהריה ברכב מזדמן (ולאו דוקא באמבולנסים).

בדבר זה לא היה כל צורך מאחר והוכנו אמצעים מספיקים לחילוץ ולפכווי בדרכים נאותות, וכל הפצועים אשר קבלו הטיפול הראשוני בתחנות האסוף הובלו לבתי החולים במסוקים במהירות האפשרית.

מ ס ק נ ר ת

כוננות ותגבור כוחות

1. צה"ל - לפי הנתונים שהובאו בפני הועדה ניתן לומר כי כוחות צה"ל באזור הצפון תוגברו במידה מספקת וחולקו בהתאם לידיעות המודיעיניות שנתקבלו ולפי הערכת המצב שבתגובה בסיקור הצפון.

אין ספק כי הגבולות לא בהסמוך, ולא יכולים היו להחמס הרמטית כנגד חדירת מתבליים. ברור כי כוננות במסגרת פעולות פסיביות - הגבטיות אין בכוחן להיות ערובה למניעת חדירת מתבליים והאפשרות היחידה להגביר את מניעת החדירות בעוצה בפעולות מסוג אחר שביצוען חלוי לא רק בהתורית המדיניות המתאימה, אלא אף בכמות האמצעים שיועמדו לצורך זה.

יש לזכור שבאותה תקופה היה צה"ל עסוק בפעולות קרביות במלחמת ההתשה עם סוריה וכי חייב היה להיות בכוננות לקראת אפשרות חידוש המלחמה במלואה בחזית הסורית. תגבור כוחותיו בוצע אם כן, גם על חשבון פעולות האסורים וההדרכה של צה"ל.

בתנאים הקיימים נראה לועדה כי האמצעים והפעולות שבבקטו היו סבירים בהחלט.

2. משטרת ישראל - הכוננות במשטרה ישראל לקראת הארורים ב-15.5.74 מצאה את ביחוייה בהגברת פעולות החסימות והסיורים ובגלל המחסור בכח האדם הגברת החסימות והסיורים בעטתה על חשבון פעולות סגרה אחרות ועל חשבון מצבת כח האדם בתחנות המשטרה וכן על-ידי גיוס אנשי הג"א והעמדתם לרשות משטרת ישראל לצורך הגברת השמירה בעיירות וביטובים

כח הג"א לא שולב בצורה אפקטיבית במערך כוחות המשטרה וביצועו לא היה מלא.

בידי מפקד משטרת מעונה לא היו אמצעי השליטה והתקשורת הדרושים לו למילוי תפקידו.

3. השמירה במעלות - מספר השוטרים של תחנת המשנה מעונה ומספר אנשי הג"א במעלות אינם ערובה לשמירה אפקטיבית על אוכלוסית מעלות ואוכלוסיית יתר הישובים שהשוטרים מופקדים עליהם. על אף כל זאת יתכן והיה ביכולתם להיות גורם מתריע או מפריע במידה ופעילותם היתה מתקיימת גם בלילה בהתאם לידיעות שהיו בידי משטרת ישראל.

יש לזכור שכתת החיילים שהוצבה במעלות לאחר אירוע קרית שמונה, הוצאה משם יומים לפני האירוע לאור הערכותו החדשה של פיקוד הצפון בכל הנוגע לבטחון שוטף.

סכומו של דבר: שמירת הבטחון הפנימי במעלות היתה פרוצה. מה גם שבאמצעי שמירה בלבד, טובים ככל שיהיו, אין ערובה למניעה מוחלטת של פגועים.

בטחון פנים - אחריות ותיאום

אף כי להלכה מוסדרת בעיית האחריות לבטחון פנים בהתאם לפקודת המשטרה הרי חלוקת האחריות למעשה אינה תואמת את המצב החוקי.

למעשה קיבל עליו צה"ל את האחריות למניעת חדירת מחבלים דרך גבולות המדינה המרדף עליהם ולכידתם בפנים המדינה אם כי בפנים המדינה רובצת האחריות, להלכה, על המשטרה. בעת פעולתו זו פועל צה"ל מכח עצמו ולא מכח עזר למשטרה בפקודתה ועל-פי אחריותה.

מצב זה, שבו הוראות החוק מחד ומידת ביצועו במציאות מאידך עומדים בניגוד גמור, הוא מצב בלתי סביר.

משטרת ישראל, הן מבחינת המשאבים שעמדו לרשותה והן מבחינת ארגונה לא היתה מסוגלת לעמוד במשימות אשר היו צריכות להיות מוטלות עליה בתוקף החוק, כפי שהסדר הטוב במדינה היה דורש.

הועדה מציינת שזרימת האינפורמציה בין גורמי המודיעין השונים - צה"ל, ש.ב.כ. ומשטרת ישראל - היתה באותה והתיאום בין צה"ל ובין המשטרה קויים למרות חוסר הבהירות בהגדרת התפקידים ותחומי האחריות.

ט ו ר ל י ם

1. אישורים - הכנת הטיול על-ידי בית הספר התיכון מצפת והגורמים
הנוגעים בדבר התנהלה לפי הוראות משרד החינוך והתרבות ומשטרת
ישראל שמצדה לא חייבה נשיאת בטיול ולבטח לא חייבה שמירה
חמושה בתוך ישוב.

מתן האישור לטיול מטעם מרחב הגליל של המשטרה, ושינוי התנאים בז
היו סבירים אם כי בשאלת השאלה אם המטה הארצי של המשטרה, מאחר
שראה לנכון, בהתאם להבחיות שקיבל מזה"ל לאסור על אישור טיולים
החל מ-13.5.74 בלי תאום עם מטה המחוז של המשטרה ומפקדת פיקוד
צפון, לא צריך היה להרחיב את הוראתו זו גם לגבי בדיקת טיולים
שאושרו לפני תאריך זה.

עליבו לזכור שלפני האסון במעלות ראתה המשטרה את עצמה מורכבת
על פי העקרון שיש למעט ככל האפשר בהתערבות במהלך החיים כסדרם.

הוראות המשטרה לא חייבו העברת מידע על טיולים שאושרו במחוז
אחד למחוזות בהם הטיול מתבצע בפועל. דבר זה יצר מצב בו למחוז
הצפון לא היה מידע מקיף על טיולי בתי-הספר והגדב"ע שהתבצעו
באזור אחריוחו.

2. נהלים - קיימות מערכות רבות של נהלים והוראות לגבי טיולים
בשטחי הארץ השונים. ההוראות והנהלים הוצאו על-ידי צה"ל,
משטרת ישראל ומערכת החינוך. קיימת מידה מסוימת של חוסר תיאום
בין מערכות אלו וקיים ריבוי סמכויות מאשרות.

3. שמירה - מפקד הטיול; על אף העובדה שידע על קיום מרדף
באזור, לא ראה לנכון לקיים שמירה חמושה, דבר שלא חויב בו
בהתאם לאישור המשטרה והוראות משרד החינוך והתרבות, על מנת
לשמור את הנשק ממגע ילדים הרחיקו אל מחוץ למבנה ושם אותו
במכונית בדיעבד טעה.

4. מלווים -

מושכל ראשון הוא שכל מי שמופקד על קבוצת תלמידים וכיו"ב אחראי לשלומם וחייב להשאר צמוד אליהם ולהנהיגם תמיד, ועל אחת כמה וכמה בעת צרה.

במקרה הספציפי של מעלות, הסארות המבוגרים עם התלמידים היתה משפיעה לטובה על מצב הילדים מבחינה מורלית.

עלינו להצביע על כך שהוראות משרד החינוך והתרבות הקובעות את תחומי האחריות של מארגבי הטיול ומלווי הגן בעיקר הוראות סכניות ואיגון מדגישות אחריותם של המבוגרים לשלום התלמידים. אבו מציינים זאת על אף העובדה שמושכל זה צריך היה להיות מובן מאליו.

מחובתה של הועדה לציין כי לא בתמנתה לפי חוק ועדות החקירה ולכן הערובות הכלולות בחוק האמור להבטחת זכויות אנשים בפגי פגיעה אפשרית לא יכולות היו להשמר על ידי מתן אפשרות להתגונן בהתאם להוראות באותו חוק.

לא יהיה זה בכון, איפוא, להסיק מסקנות אוטומטיות כנגד אלה אשר לפי הסברה פגעו בעקרון האמור לעיל; והמופקדים על בקיטה באמצעים משפטיים או משמעתיים בקראים לתת הזדמנות באותה להגנה ולהסבר למי שהפר, לכאורה, את העקרון האמור.

לא מצאנו כל פגם בהתנהגותו ופעולותיו של מבהל בית הספר התיכון הדתי בצפת ורצוי שמסקנה זו תפורסם ברבים בהתחשב במצב החברתי הקשה בו הוא נתון.

ה פ ג ו ע י ם

לאור העקבות שהובילו ממקום הפיגוע בטנדר ליד צוריהל עד למעלות ובהתחשב עם ההשוואה הבליסטית שנערכה על-ידי מסטרת ישראל אין לוועדה ספק שהפגוע בטנדר, רצח משפחת כהן והסתלטות על בית הספר בוצעו על-ידי אותה חולית מחבלים. לא נראה לוועדה שבית הספר במעלות נבחר מראש כיעד לפיגוע על-ידי החוליה. מסקנה זו מוסקת, בין היתר, מהעובדות הבאות:

- א. נסיון להסתלט על רכב(הפיגוע ליד צוריהל) על מנת להשתמש בו למטרות פיגוע או נסיגה.
- ב. נסיון להסתלט על דירה בקומה עליונה, לאחר שמצאה ריקה נכנסו לדירה בקומה שניה שגם היא נמצאה ריקה (בעל הבית הצליח לברוח), כל זאת תוך שמוש באש, דבר שלבטח העיר את משפחת כהן אשר התלבשה וניסתה לברוח מדירתה הנמצאת בקומה הראשונה. רצח משפחת כהן, האשה והבן מחוץ לדירה וראש המשפחה בפתח הדירה, מצביע על סידת המקריות בפיגוע זה.
- ג. בהגיעם למגרש החניה ליד בית הספר, ניסו המחבלים לקבל את מפתחות המכונית הפרטית מידי ועקנין, דבר התואם את רצונם להסתלט על רכב כפי שארע בפגוע הראשון בטנדר. רק לאחר שלא קיבלו את מפתחות המכונית חדרו יחד עם מר ועקנין לבית הספר.

ד. אין בתוכן המכתבים שהופצו על-ידי המחבלים כדי להצביע על יעד ספציפי פרט לעובדה שמטרתם הייתה לתפוס בני ערובה לצורך שחרור מחבלים.

אין כל בסיס לשמועה שהופרכה, כאילו המחבלים הופנו לבית הספר על-ידי עובד הנקיון יעקב קדוש.

הגענו, איפוא, למסקנה שרק כתוצאה מהסתלטות עניינים אומללה, ובאופן מקרי בלבד, הגיעה החוליה לבית הספר הנמצא במקום גבוה ושהם בחרו במקום כדי להתבצר בו ואולי לטבות בו ילדים שיגיעו לפני תחילת הלימודים.

מכתבי המחבלים:

הרמטכ"ל ושר הבטחון לא יחסו כל חשיבות למכתבים שהועברו לרשותם בבוקר מאחר ויצאו מהנחה שהנאמר על-ידי המחבלים משמש הבסיס היחידי למשא ומתן.

עיון מדוקדק במכתבים יחד עם מהלך המשא ומתן היה מביאם בטעה מוקדמת להכרה:

א. שהמכתבים, והמכתבים בלבד, מכילים את מלוא התנאים

ב. שאין לסטות מן התנאים המוצגים.

ג. שנוצרו תנאים חדשים שלא הכרנום, המושפעים מנסיונם של המחבלים בעימותים עמנו בעבר ושבהם "נפלו קרבן לבוגדנותם של הישראלים" ותוך ציון ספציפי של מקרה סבנה, שקיבל פרסום נרחב, בשעתו, בכל אמצעי התקשורת.

הדיון בממשלה

הממשלה היתה מצויינת במידע לא שלם ולא מדוייק, משום שהמכתבים עצמם לא הוצגו בפניה ותכנם לא הובא לידיעתה כלטוננו אלא הועבר מזכרון בלבד על-ידי סא"ל אבנר שלו.

אילו היו המכתבים או תכנם המדוייק בידי הממשלה בטעה מוקדמת יכולה היתה הממשלה להתרשם התרשמות בלתי אמצעית מתנאי המחבלים לשחרור התלמידים (נושא הסעתם לארץ ערבית או שחרורם במקום) ולהגיע למסקנה בטעה מוקדמת יותר באשר לאופציות הפתוחות בפניה, ממילא היה מטפיע הדבר על דחיפות הכרעותיה.

כתוצאה מכך, ומאחר והממשלה לא קיבלה את כל המידע, טרר חוסר בהירות בדבר תנאי המחבלים והממשלה האמינה כי קיים סיכוי סביר להגיע עם המחבלים להסדר מתקבל על הדעת שיהיה בו כדי להבטיח את שלום הילדים עם שחרור המחבלים.

בהתבסס על כל מה שאמור לעיל ועל המידע החלקי שהיה בידיה סיכמה הממשלה:

א. שהיא מסכימה עקרונית להחלפת מחבלים בבני הערובה - התלמידים, ושעל זה יתקיים משא ומתן עם המחבלים ללא קביעת תנאים מוקדמים מצידנו, פרט לשלילת האפשרות של הסעת הילדים לדמשק או לארץ ערבית.

ב. להתכונן לאפשרות של שמוש בכח.

לא ידעה הממשלה שלמעשה לא היתה תכלית במשא ומתן אלא בקבלת תנאי המחבלים ככתובם וכלשונם.

בין הדילמות השונות שעמדו בפני הממשלה עמדה הדילמה ששחרור המחבלים האסורים והססתם לדמשק ללא שחרור מקביל של התלמידים, יצור מצב שבו ישארו עדיין התלמידים כבני ערובה בידי שלושת המחבלים במעלות, ללא כל בטחון שבעקבות זה לא תבוא סחיטה נוספת או פיצוץ בית הספר בגלל סיבה כלשהי, כולל תקשורת לא נאותה לגבי מילת הקוד או תכנון מראש על-ידי המחבלים לביצוע רצח זה.

לוח הזמנים המינימלי הדרוש על מנה לבצע תנאי המחבלים הוא כדלהלן:

א.	לאחר הרכבת הרשימה המלאה של המחבלים יזמשך איתורם	- חצי שעה
ב.	הססתם לשדה התעופה בן גוריון	- שעה
ג.	הססתם משם לדמשק	- שעה וחצי
ד.	זיהויים בשדה התעופה של דמשק	- חצי שעה
ה.	העברת הקוד מדמשק, דרך פריס, לשגריר הצרפתי בארץ ומסירתו למחבלים במעלות	- שעה וחצי
	בסה"כ	- חמש שעות

זהו פרק זמן אשר אינו מביא בחשבון חקלות בתקשורת, משך הזמן הדרוש להטבת קשר טלפוני והארכת הזמן במקרה של הצפנה ופענוח בצורה ידנית. אי לכך יש לראות במשך זמן זה מינימום תיאורטי.

אין לוח זמנים זה מביא בחשבון המועד המסוער של סיום הרכבת רשימת המחבלים האסורים. בפועל הורכבה רשימה זו בשעה 15:00 מאחר ולא ניתן היה לערוך הרשימה אלא במעלות (המחבלים לא נאותו למסור השמות באשקלון וברמלה על פי בקשת אריה ניר, נציב שרות בתי הסהר).

תוך ויתור על הבאתה של המחבלה פטמה ברנאווי למעלות, דבר שלא היה קשור להרכבת הרשימה, והפעלה זריזה יותר של המסוק ניתן היה לחסוך כשעתיים מתוך פרק הזמן שנדרש ולכן היתה מתקבלת הרשימה ב-13:00 במקום ב-15:00.

אי לכך, היה מתקבל הקוד לידי הטגריז הצרפתי במעלות, באופן האורטי, לא לפני הטעה 18:00.

היום, לאחר נסיוננו בענין סידורי ההטסה, ברור שהטיפול
בהשגת מטוס היה צריך להתחיל עוד בשעות לפני הצהריים.

לוח זמנים זה, המעמיד בספק את יכולת ביצועו, מצביע בצורה
ברורה על כך שההליך קבלת החלטות בממשלה היה צריך להתבצע
בפרק זמן מוגבל מראש, אם היינו רוצים לסמך את האופציה של
שחרור המחבלים לפי תנאיהם, אנב הפקרת החלמידים בידי המחבלים
במעלות.

באף מסמך או עדות שהובאו בפנינו לא מצאנו ניתוח לוח זמנים
הקשור בביצוע האלטרטיבות הונות שעמדו בפני הממשלה.

כמובן אילו החלטות מסוג זה היו בסמכותו של גורם אחר כגון ראש
הממשלה או ועדת שרים מצומצמת ניתן היה להגיע לידי החלטות מוקדם
יותר ותוך זמן קצר יותר בדיונים במליאת הממשלה; אולם גם במקרה
זה לא יכולה היתה ראש הממשלה או ועדת השרים המצומצמת להגיע
להחלטה כלשהיא מבלי לקבל מידע מספיק ומהימן.

כאן המקום להצביע על כך כי החשש פן הילדים אמורים היו להיות
מוטסים לארץ ערבית היווה גורם חשוב ואולי מכריע בסקולי הממשלה.
יתכן מאד כי לפחות בשלבים המוקדמים, היתה הממשלה יכולה לסקול
דרישת המחבלים ביתר בטחון אילו תכיהם היו מונחים לפנייה,
כי הרי נוסח המכתבים דבר בברור על שחרורם של הילדים בארץ.
אמנם המצב הסתבך קוב כתוצאה מהסוגי בגירסה הרומנית משעה 14:00
לעומת הגירסה הצרפתית שנחקבלה בשעה 14:25 כל זאת אחרי החלטת
הממשלה ב-11:45

מגבלה נוספת היתה בכך כי לא היה קיים קשר דו צדדי בין המחבלים ובין מפקדתם. קשר חד צדדי יכול היה להוציא רק באמצעות רדיו דמסק ואיט לא יכול היה לערוב לכך כי אף אם היה רדיו דמסק מדר הודעה או סיממה למחבלים ייקלטו אלה בבנין, באמצעות הטרגוזיסטורים של המחבלים ואם ייקלטו, יובנו כהלכה או שהמחבלים יאמינו בתכנון, כי הרי ידוע מהתנהגותם של המחבלים ותוכן מכתביהם וכמובן גם מהנסיון בעבר, כי המחבלים מתיחסים בחוסר אמון מוחלט להודעות ישראליות.

בנסיבות הנתונות, העמידו בספק תנאי הסיסמא, אופן מסירתה חוסר הקשר בין המחבלים למפקדתם, הנוקשות בעמדת המחבלים וכמובן גודל "הצלחתם", אם היתה אי פעם אפשרות מעשית להגשים את שחרור הילדים על-ידי החלפה.

סכומו של דבר:

א. ברירת המסא ומתן לצורך יצירת מערכת תנאים טובה מאלה שהוכתבו על-ידי המחבלים, לא היתה קיימת בנסיבות הנתונות אף כי המסלה חייבה, בטעות, שהיא קיימת.

ב. האלטרנטיבות הריאליות היו:

(1) קבלת תנאי המחבלים ובלבד שיוחלט על כך בשלב מוקדם ביותר.

(2) פעולה צבאית.

ג. המסלה היתה חייבת להסיל האחריות להכנות הרוקדמות להחלפת המחבלים במהירות המכסימלית, ללא כל קשר בהחלטה לגבי האלטרנטיבה הנבחרת.

מה שקרה למעשה הוא שהממשלה בחרה בתחילה בבדידה הבלתי מעשית של המשא ומתן ומצאה עצמה, לאחר מכן, בכורח הנסיבות ובניגוד להעדפתה המוצהרת, מול האופציה הצבאית בלבד.

אמצעי התקשורת

הדיווחים המפורטים באמצעי התקשורת בעבר, שבגעו למקרים דומים, שימשו את המחבלים לצורך לימוד והפקת לקחים. דבר שהיקשה ביותר על הגישושים לביהול המשא ומתן במקרה הנדון.

בנוסף לכך הדיווח החפשי של אמצעי התקשורת ממעלות עצמה הערים קשיים על דרכי המשא ומתן והגדיל את פער האמינות אשר ממילא היה גדול.

ה מ ל צ ו ת

- (1) הממשלה תסמיך ועדת שרים קבועה ומצומצמת ביוחרה, בראשות ראש הממשלה או ממלא מקומו, אשר תכלול לפחות את שרי הבטחון והמשטרה ואשר עליה יוטלו הטיפול וההכרעה במקרים מהסוג הנדון.
- (2) כל החלטה על ידי ועדת השרים הנ"ל תגדיר ותקבע האחריות לביצועה.
- (3) **משטרה ישראל**, כגורם המופקד על הבטחון הפנימי מכוח החוק, חייבת לקבל כח אדם ואמצעים ולהתארגן לביצוע תפקידיה במלואם.
- (4) יש לעדכן הנהלים הנוגעים להכפפת גופי עזר למשטרה ישראל לצורך הפעלתם במסגרת תפקידיה.
- (5) הוראות משרד החינוך והתרבות ומשטרת ישראל הנוגעות לטיולים חייבות עדכון חוק שימת דגש על שני הנושאים הבאים:
 - (א) האחריות הכוללת של המורה, המדריך או המפקד לגבי תלמידיו - פיקודיו.
 - (ב) הרחבת האבטחה החמושה בתנועה ובחניה.
- (6) קצין הבטחון במשרד החינוך והתרבות חייב לקבל מידע בסחוני שוטף בכל הנוגע לבעיות הבטחון של מערכת החינוך, כולל טיולים.

- (7) יש להוציא נהלים המחייבים העברת מידע על ידי יחידות המסירה המאשרות טיולים ליחידות המסירה אשר בתחום אחריותן אמורים הטיולים להחקיים ותיאום ביניהן.
- (8) הממשלה תפרסם ברבים מסקנות הועדה הנוגעות לאחריות המורים, המדריכים והמלווים; וכן את מסקנותיה בנוגע להתנהגותו של מנהל בית הספר התיכון העירוני הדתי בצפת.
- (9) יש להטיל איפול או לצמצם פרסום לגבי אותן הפעולות וקטעי הפעולות אשר הפצתן באמצעי החקירות עלולה להביא נזק בעת הפעולה או לאחריה.
- יש ליצור התנאים הדרושים שיבטיחו ביצוע האמור לעיל בכל מקרה.

ארוין ס. שמרון

עמוס חורב
יו"ר

משה אונא

ד י ו ו ח ש ב ו ו

ועדת הבירור לבדיקת ההתרחשויות

במעלות

כפי שהוצא מרגש לכנסת

ביום ד' כ' בחמוץ תשל"ד 10.7.74

ירושלים, כ"ח בסיון תשל"ד
18 ביוני 1974

לכבוד
ראש הממשלה

הנדון: דו"ח הועדה לבדיקת ההתרחשויות במעלות

על-פי כתב מבוני מכ"ח כאייר תשל"ד (20.5.74) בתמנינו על-ידי ראש הממשלה
הגב' גולדה מאיר להיות ועדת בירור לבדיקת הנושאים המפורטים מטה:

א. הכוננות של הגורמים השונים באזור מעלות בוכה ידיעות של פעילות
חבלנית לקראת ה-15 במאי.

ב. הסיור של תלמידי צפת לאזור מעלות - אישורו, מהלכו ואבטחתו.

ג. הפיגועים באזור הצפון ב-15 במאי והפעולות שבנקטו בעקבותיהם.

ד. המגעים לחילוץ הילדים שנלכדו בכית-הספר, לרכות המגעים עם גורמי
חוץ בקשר לכך.

לפי כתב המיבוי לא תספל הועדה בנושא המבצע להצלת הילדים, תקיים את
דיוניה בדלתיים סגורות ותשמור על סודיות דיוניה.

תבאים אלה בתקיימו במלואם על-ידי הועדה.

כתב המיבוי הגיע לידי חגרי הועדה למחרת ולאחר ההכנות והתאומים הדרושים,
החלה הועדה באסוף חומר הראיות ובגביית עדויות. הועדה שמעה 35 עדים
וכן קבלה את כל החומר הדוקומנטרי שהוצג בפניה על-ידי העדים או שהיא
בקשה מיזמתה מכל המוסדות והגופים שהיתה להם בגיעה לנושא החקירה. יתר
על כן, מידע נוסף בתקכל מדי פעם על-ידי התקשרות ישירה עם הגורמים
השונים: מידע זה ברשם והיווה חלק מחומר הראיות התעודי.

עלינו לציין שלא נתקלנו בכל קושי בהשגת חומר הראיות שנראה לנו רלוונטי לענין ובהניב משתוף פעולה מלא מצד כל הגורמים שפנינו אליהם.

מכתבים רבים מהציבור הרחב הופנו לוועדה, לצערה לא יכולה היתה הוועדה להזמין את כל הפונים להופיע בפניה, אולם הערותיהם נלקחו בחשבון אם נראו רלוונטיות לאחר בירורן.

מ מ צ א י ס

לאור חומר הראיות שהובא לפני הוועדה קובעת הוועדה את הממצאים העובדתיים כדלהלן:

בוננות ידיעות מודיעניות לקראת ה-14.5.74

1. ידיעות - כבר זמן ניכר לפני ה-15.5.74 נתקבלו ידיעות על-ידי גורמים מודיעיניים בדבר הגברת פעולות פח"ע. ידיעות אלו הצביעו על התקופה מסביב ל-15.5.74 כמועד לפורענויות.

מכחיבת מקומות הפגועים הצפויים כאזור הצפון הובילו עיקר הידיעות לאזור קרית-שמונה ולמחלקים בסביבתה הקרובה; לאזור דן, דפנה ואצבע הגליל, לאזור בהריה, חיפה וכרמיאל.

ידיעות אחרות התייחסו אמנם לאזור מעלות תרשיחא, אם כי לא במקום פיגוע. ידיעות אלה נבדקו ולא נמצא להן בסיס.

הידיעות בדבר אפשרויות פגוע בסביבות ה-15.5.74 הופצו בהתאם לנהלים בין הגורמים המופקדים על הכסחון כאזור הצפון - צה"ל, המשטרה ושב"כ, וזמן מספיק לפני התאריך הנ"ל הוחל בהכנות לקדום פני הסכנות.

יחד עם זאת, נעדרתו בפני הוועדה אמר ראש אמ"ן, אלוף שלמה גז"ת, כי יש לזכור שבגבול הסורי התנהלה מלחמת התשה תוך אפשרות פתיחה של מלחמה כללית מצד הסורים.

2. אחריות - לתאור צעדי התגבור והאמצעים האחרים שכוחות הבטחון השונים בקטו בהם, בקדים תאור כללי של חלוקת האחריות, והתפקידים והסמכויות של כוחות הבטחון השונים המופקדים על אזור הצפון.

צה"ל מופקד על הגנת המדינה בגד אויבים מחוץ בעוד משטרת ישראל מכח פקודת המשטרה, מופקדת על שלום הצבור, הייבו, היטחון הפנימי,

למעשה, אין החלוקה הזאת חדה וחלקה. במרבית המקרים נטל על עצמו צה"ל לפועל את המלחמה הפעילה כמחבלים, כרב אזורי המדינה.

לפי ההסדרים שנערכו, משמר הגבול היבו תחת פיקוד צה"ל באזור הספר; דרומית לאותו קו הוא מופקד על הבטחון הפנימי של האזורים הכפריים, בכפופות למשטרת ישראל. כדי לסייע בשמירה על הבטחון הפנימי הועמדו כוחות הג"א לרשות המשטרה לתגבור כוחה. תפקידי הג"א מתחלקים, למעשה, לשני תחומים:

(1) תפקידיה המקוריים, הייבו, פיבו, חלוץ, וכו' שהם תפקידים צבאיים שבהם כפופה הג"א לצה"ל.

(2) תפקידי שמירה שהינם תפקידי בטחון פנים, החייבים להיות כפופים למשטרת ישראל מתוקף החוק.

בכל מקרה גיוס כוחות הג"א, הייבו, במסגרת סמכותו הבלעדית של צה"ל.

אולם להבדיל משמירה סטטית וכיו"כ שהיא באחריות הבלעדית של המשטרה, הרי כאשר לכפיפותה של הג"א למשטרה בענין הבטחון הפנימי, רואות יחידות המשטרה את עצמן חייבות בתאום כלכד עם הג"א, לפחות בדרגים הנמוכים. למעשה שוררת אי-ודאות אם המפקדים המקומיים זכאים לתת הוראות להג"א ואם מפקדיה המקומיים של הג"א חייבים לציית להוראות אלו, זאת למרות ההוראות המפורטות שיצאו בגדון.

באזור העיירה מעלות, הנכללת
ישראל, הוחרפה אי הוראות עקב העובדה שמפקד תחנת המשנה מעונה,
שמעלות באזור אחריותה, הינו בדרגת מפקח, בעוד שמפקד הג"א במעלות
הינו בדרגת רב פקד ועוד דרגות רב-סרן, כך שהמפקח לא ראה עצמו
מוסמך לתת הוראות למפקד הג"א.

3. תגבור הכוחות - לאור הידיעות המדאיגות שנתקבלו, תוגברו כוחות
צה"ל המופקדים על אזור הספר, באופן ביכר. לקראת ה-15.5.74
תוגבר סדר הכוחות של פיקוד הצפון.
כמו-כן, בנקטו פעולות לחיזוק מערכת ההגנה מפני חדירת מחבלים.

בוסף על-כך תוגבר מערך הג"א על-ידי צה"ל על-ידי הצבת חיילי
מילואים בוספים בעיירות ובערים.

אמנם תגבורת הכוחות היתה ביכרת, באופן יחסי, וזאת אף על חשבון
תכניות האמורים וההדרכה של צה"ל, אך יחד עם זאת לא יכלה הצבת
הכוחות האמורים להבטיח ואף לא היתה מכוונת להבטיח, חסימה הרמטית
של הגבול, כנגד חדירת מחבלים יהוואה בחשבון העובדה שחדירה
אפשרית של מחבלים תתגלה במהירות אם גם לא תמנע.

יתר על כן, פעולות שמירה בישורים גם הן אינן מכסיחות יכולת
התגובנות מלאה במקרה של התקפת מחבלים, אלא משמשות בעיקר
להרתעה ואתראה מוקדמת.

משטרת ישראל, היינו, מרחב הגליל, הגבירה את פעילותה, אם כי
הכוחות שעמדו לרשותה לא תוגברו, הסיבה לכך היא מחסור כח האדם
השורר במשטרה בכלל וריכוז משימותיה באותו נושא בכל השטחים
הפגיעים במדינה.

4. השמירה במעלות - במעלות עצמה אין תחנת משטרה. התחנה הקרובה ביותר

והממונה על אזור מעלות, הנה תחנת מעונה. תחנה זו הורדה לדרגת תחנת משנה עקב דה-ארגון במרחב הגליל אשר הכליל את תחנת מעונה במסגרת תחנת נהריה. הסיבה לכך געוצה בשני גורמים: המחסור בבח אדם ומיעוט הפשיעה הפלילית באזור. בליל 14.5.74-15.5.74 הפרישה תחנת משנה מעונה לפי בקשת צה"ל ופקודת מפקד המרחב, מספר אנשים להצבת מחסום ובתחנה צוהרו תורן וזקיף בלבד.

מפקד התחנה שהיה ב-14.5.74 בחופשה חזר לפנות ערב לתחנה וביקש ממפקד הג"א במעלות היערכות וערכות מוגברת לאור הידיעות שהיו לשביהם על פעילות צה"ל באזור. לאחר מכן בסע לביתו במושב אלקוש שמרוחק כ- 7-8 ק"מ מתחנת מעונה. יש לציין שלמרות שהשתקע באלקוש ערב מלחמת יום הכיפורים טרם הותקן בו טלפון.

השמירה במעלות עצמה היתה מפקדת בידי הג"א; לרשות מפקד הג"א במקום עמדו אנשים שגויסו זמן קצר לפני כן לאחר שעברו אמונים בבסק. אנשי הג"א הועסקו באותם הימים בסיורים, בסריקות אחר עצמים חשודים ובשמירה בין היתר על בתי הספר בזמן הלימודים הם נהגו להפסיק את עבודתם בשעות הלילה, מחוץ למפקד ולתורן שנמצאו תמיד במרכז הבקרה.

לאור הידיעות שנתקבלו ועקב הפגיעה בטבדר בליל ה-14-15.5.74 הורה מפקד הג"א לאנשיו, בין השעות 03:00 ל-04:00, להתחיל בעבודות השמירה והסריקות החל מ-04:00.

עד ל-12.5.74 תוגברה השמירה במעלות על-ידי כח חיילים של צה"ל

שמגתה 10 חיילים. יחידה זו הוצאה בשעות הבוקר של ה-12.5.74 ולא הוחלפה על-ידי יחידה אחרת. הסיבה לכך היתה שהתגבורות כווננו לאזור הגבול שלשם התמקדו הידיעות בדבר כוונות הפגוע של המחבלים.

בלילה שבין 14.5.74 ל-15.5.74 לא היתה איפא, כל שמירה במעלות.

5. חדירת החוליה - בשעות הבוקר של ה-13.5.74 התעורר חשד של חדירת חוליה באזור זרעית. ידיעה על כך במסרה לפקוד הצפון. הכוחות שבדקו את חשש החדירה הגיעו למסקנה שאכן היתה חדירה של חולית מחבלים ולצורך המדף בנקטו כל הפעולות הדרושות לגלוייה. פעולות אלו במסכו במסך כל הזמן בימים 14.5.74 - 13.5.74 עד לפגוע בסבדר, כולל סיוע במסוק אך לא הצליחו לגלות את החוליה, ידיעה על חדירה החוליה הועברה טלפונית, עוד בשעות הבוקר המאוחרות, 13.5.74 לכל הגורמים, לרבות מחוז הצפון של מטטרת ישראל ומרחב הגליל ואף תחנת המסגה במעונה תודעה.

ט ו ר ל י ם

1. תוראות וריטורי

בוטא איטור הטיולים הוסבר באופן כללי, לאחר תאום בין המטטרה והצבא, במערכת התראות ספורסמו לידיעת הצבור בחוברת ללא תאריך. מערכת התראות זו איננה מושתתת על חוק או תקנות ומעמדה, איפוא, אקסטרה-מספטי.

לפי חוברת זו:

"גופים מטיילים" יהיו מטבי סוגים:

(א) קבוצות מטיילים בלתי מאורגנות המובות עד 12 אנשים כל אחת.

(ב) קבוצות מטיילים מאורגנות המובות מעל ל-12 אנשים כל אחת.

כל יתר הטיולים ייחשבו כטיולים פרטיים.

לבוזיות המטיילים קבעו צה"ל ומטטרת ישראל בזהלים לגבי סוגי הטיולים הטובים והם:

(א) טיול טאיבו מצריך כל איטור.

(ב) טיול המצריך תאום של 10 ימים מראט.

(ג) טיול המצריך תאום של שלסה שבועות מראט.

לטיולים פרטיים אין צורך של סוגי הטיולים א' ו-ב' /בתיאום
דלעיל והם חייבים לתאם רק במקרה של טיול המצריך תאום של שלטת
שכרפות מראש"

בטופס הבקשה לאיטור לעריכת טיול, המוגש מטעם הגוף מארגן
הטיול למטטרה, מופיעים מספר תנאים והוראות לגבי עריכתו.
תנאים אלה מחייבים נטיאת בטק רק בעת ליבה מחוץ לגבולות
יטוב כאטר יט צורך בטמירה של מבוגרים חמוטים.

יווד עם זאת, מבפק הפיקוח על הגדב"ע במטרה החיכוך והתרבות
בטק למסעות הצערכים מטעם הגדב"ע.

הפניה לקבלת אטור יכולה להעשות בתחנות מטטרה בכל אזורי הארץ
ולאו דוקא בתחנות המטטרה באזור בצוע הטיול. מטטיתן האטור לעריכת
טיול אין יחידות המטטרה באזור מודעות לקיומו אלא אם כן
הודיע מפקד הטיול למטטרה על המצאותו במקום. בהתאם לדו"ח צוות
הבדיקה - טיולים מאורגנים בישראל של מטטרת ישראל, היה קיים עד
לפני מספר שנים בזהג להעביר המידע על טיולים מתחנות המטטרה
המאטרת לתחנות המטטרה באיזורת בערך הטיוך. אולם, בזהג זה לא
קויים מאז 1968.

מאחר ולהוראות האמורות אין כל בסיס חוקי אין גט, בדרך כלל
סבקציות על הפרתן, אלא אם מבקט האטור במצא במטגרת ארגונית
טאימצה לעצמה את הוראות המטטרה, כמו למטל מערכת החיכוך הממטלתית.

הוראות המטטרה בדבר רטוי טיולים אינן, איפוא, למעשה יותר מאטר
עצה טובה טעורך הטיול בקט או לא בקט לקבלה, והיה אם בקשה, רוצה-
טקיים איבו רוצה - איבו מקיים, כל זאת על אחריותו ומבלי שיהיה
מצד המטטרה מעקב על ביצועה, או יכולת מעטית לפקה על ביצועה.

בוטא הטיולים של בתי הספר הממלכתיים מוסבר בהוראות שהוצאו על-ידי מנכ"ל משרד החינוך כאשר הטיול בערך במסגרת הגדב"ע חלות עליו הוראות מיוחדות אשר הוצאו מטעם הפקוח על הגדב"ע במשרד החינוך והתרבות.

על-פי מערכת הוראות זו קבלת אשור המשטרה הנה חלק מהתנאים המוקדמים לעריכת הטיול. מכאן גובע שטיול במסגרת מערכת החינוך חייב בציות להוראות המשטרה והוראות משרד החינוך והתרבות, כאשר הפרת ההוראות גוררת אחריה סנקציות משמעתיות במדה, כמובן, שהמפר בתוך לסמכות בית הדין המשמעי של בציבות טירות המדינה, או של אחת הרשויות המקומיות בהן קיים בית דין כזה.

הוראות משרד החינוך והתרבות, הן לגבי גדב"ע והן לגבי מסגרות אחרות, הבן מפורשות והן באות להטלים את הוראות המשטרה.

2. טיול ביה"ט החינוך העירוני הדתי מצפת -

הטיול הנדון היורה חלק מתכנית הלימודים הסבתית ובמסגרת פעולות הגדב"ע. כל התנאים המוקדמים, היינו, אישור מנהל בית הספר אשור המפקח הכללי של הגדב"ע במשרד החינוך והתרבות, סיור מוקדם של המסלול, אשור המשטרה וכיו"ב בתמלאו.

מטטרת מרחב הגליל טיבתה רק פריט אחד והוא ליבת המטיילים
בחורשה מחוץ למעלות. כל הסידורים הדרושים עם ביה"ס "נתיב
מאיר" במעלות בעשו כדון.

אף כי המטטרה לא חייבה להצטייד בנשק, צוייד הטיול בשני
רובים על פי דרישת הפקודת המחוזי של הגדב"ע וכן הצטרפו,
לטיול שני חיילים בחופשה שהיו מצויידים בתת מקלעים עוזי.
לטיול בחלור, בוסף על מדריך הגדב"ע יונת אמרוסי, שטמש מפקד
הטיול וסתי חובשות, אחת מהן סג"מ בצה"ל; שלושה מורים ומורה
אחת; וכן בהג המטאית סבתלורה לטיול.

לפני עריכת הטיול בודע למנהל ביה"ס כי בקרב ההורים קיים חשש
מסויים לסלוח את ילדיהם לטיול ועל כן נתן הוראות למחנכים להפגש
עם ההורים ולאפשר אי השתתפות התלמידים בטיול לפי דרישת ההורים.
כתוצאה מכך לא השתתפו בטיול כ-90 ילדים שהיו אמורים להשתתף בו
ומספר המשתתפים עמד על כ-100 ילדים בלבד.

לאחר יציאת הטיול לדרך הורה יונת אמרוסי מפקד הטיול לאחד המורים
יצחק ועקבין, לפנות למטטרת עכו ולברר אם חל טיבוי בהוראות
הקיימות. עדויות יצחק ועקבין ורב סמל בן ארי אמנם אינן בתאום
מלא, אך אנו קובעים כי איט המטטרה הורה שלא לרדת מהכבישים ביום
השבי של הטיול (15.5.74). אך איטר את מסלול הטיול של ה-14.5.74.
הנחיית איט המטטרה לגבי מסלול ה-15.5.74 ניתנה בהתחשב בידיעתו
סיט פעילות צבאית בטטח.

בעת טועקבין טהה במטטרת עכו המטיין אמרוסי בנסיעה עד גטר עברון
שם פגש בהיילים שהורו לו לא להכנס לואדי קורן מטום שמתקיים מרדף
אחרי מחבלים. אמרוסי חזר לבהריה טם אמור היה להפגש עם ועקבין
ולאור המידע שקבל מהחיילים ומועקבין התקשר עם מפקח הגדב"ע בהיפה
על מנת לודא אם יט להמטיין בטיול. המפקח א. ארט אשר את המטין הטיול
אגב טיבוי במסלול טאיבבו רלובטי לברטא הזקירה.

כאן ראוי לציין, שתי עובדות נוספות:

(א) במברק מיום 13.5.74 הנחה המטה הארצי של המשטרה לפי בקשת צה"ל, את מחלקות הסיור המחוזיות לא לאשר, החל מתאריך המברק טיולים בתחום של 10 ק"מ דרומית מגבול הצפון, בלי תאום מוקדם עם מטה מחוז הצפון, סיתאם מצידו עם פיקוד הצפון. מברק זה הגיע למטה מרחב הגליל ב-14.5.74 רק לאחר טועקבין עזב את תחנת המשטרה בעכו.

המברק, כלטובו לפי דבריו של המפכ"ל, לא חייב בטול טיולים שכבר אושרו קודם לכן.

(ב) סיור סקר ביום 14.5.74 מתוך מסוק, במסגרת המרדף, שטחים שבהם התנהל המרדף וכשראה טיולים בדרך הורה להם "להתקפל".

הטיול מצפת הגיע לביה"ס "נתיב מאיר" במעלות בערך בשעה 16.30 והתמקם בו. לפי עדותו של אמרוסי בפני הוועדה, רצה, בהתאם להוראות, לגשת למשטרת מעונה כדי לקבל הנחיות בדבר המשך הטיול למחרת, ברם, בדרך פגש שוטר ממסמר הגבול סיעץ לו לפנות למשטרה רק למחרת בבוקר כי לאחר סיורי הבוקר תהיה המשטרה יותר מעודכנת. משטרת מעונה לא ידעה, איפוא, על קיום טיול צפת בביה"ס נתיב מאיר.

באותו ערב היו בסביבת מעלות עוד שני טיולים של מערכת החינוך אשר משטרת מעונה לא היתה מודעת לקיומם. אחד מהם עמד להתמקם בחורשה ליד בית הבראה אך המשטרה הורתה לו ללון בסטח תחנת המשטרה.

טיול שני התמקם בביה"ס האזורי במעונה. טוטר שבקט המטיילים לנהוג בערבות, בעזה, לדבריו על-ידם בגסות.

הרכב של הטיול מצפת, מטאית ומכונית פרטית (האוטובוס שעמד לרשותו שוחרר בצהרים במעיליא) הוחזו ברחבת החניה בכניסה לחצר ביה"ס, ליד הכניסה למבנה החדר האוכל.

אמרוסי הלין את הבנים בפרוזדור הקומה השביה ואת הבנות בפרוזדור הקומה השלישית והפקיד שמירה ליד דלת בית הספר טבעלת אמנם בנריח, אך מורכבת ממסגרת מתכת וברובה עשויה זכוכית ללא סורגים.

השמירה היתה מורכבת ממורה ושני תלמידים שאמורים היו להתחלף, הסומרים אמורים היו לעמוד ליד הדלת בתוך הבנין ובתנה להם הוראה לצאתמדי פעם על-מנת לראות את מצב הרכב. כן הורה להם אמרוסי לא לפתוח את הדלת לאף אחד.

כדי למנוע גישת הילדים לבטק הוסתרו הרובים והתת מקלעים בתא המטען של המכונית הפרטית שהייתה מסוג וולבו סטייטן (תא המטען היבו חלק מתא הנוסעים) כאשר הם מכוסים בטמיכה ובציוד אחר, המורה ועקבין שלא יכול היה להרדם מפאת הרעם, יצא את ביה"ס ולן במכונית הפרטית, האורות בביה"ס כובו בסביבות השעה 23:00.

ה פ ר ג ר ע י ם

1. הטנדר - בסביבות השעה 23:30 בכביש מעונה, כ-200 מטר לפני הכניסה לצוריאל גיסה אלמוני לעצור טנדר שנסע מכפר אתא בכיוון לפאסוטה והוביל פועלות. משהנהג המשיך בנסיעתו ירה לעברו אלמוני שבי, שעמד לפני הטנדר, יריות מספר. כן בורו יריות גם על-ידי אדם אחר מאחורי הטנדר. הנהג נפצע אך המשיך בנסיעתו, אחת הפועלות נהרגה ואחרות נפצעו. אף כי המנוע נפגע המשיך הטנדר בנסיעתו עוד כ-2.5 ק"מ מאחר והכביש היה במורד, ונעצר על גשר אלקוש. הנהג הלך בכיוון לאלקוש על מנת להזעיק עזרה ונאסף באמצע הדרך על-ידי מכונית שבזרמבה למקום ושבה היו אנשי צבא והוכנס לאלקוש. מאלקוש, במסרה בסביבות השעה 00:30 הודעה למטטרה, למגן דוד אדום בתחנת הג"א במעלות כדי להבהיל אמבולנס וכן במסרה הודעה לפקוד צפון.

בתחילה האמינו כל מקבלי ההודעה שהפיגוע בוצע במקום העצרו של הטנדר ובהתאם לכך סרקו חוליות הצבא שהגיעו למקום את הסביבה הקרובה לגשר אלקוש וגילו עקבות בעלי גומי ליד מקום עמידת הטנדר, אולם לא נמצאו תרמילי כדורים או שברי זכוכית. כל הגורמים היו מאוחדים בדעתם כי המחבלים ינסו לברוח אל מחוץ לגבולות המדינה, כמקובל עד כה, אחרי הפגוע הראשון.

סב"צ דוד פרנקו, מפקד מרחב הגליל טל המטרה, יצא לבית החולים בנהריה, לשם הובלו הפצועים, ורק מתוך חקירת הנהג קרוב לשעה 01:00 הוברר לו מקומו הנכון של הפצוע.

לכוחות הצבא שהגיעו לגשר אלקום לא נודע באותו לילה שמקום הפצוע היה כ-2.5 ק"מ במעלה הכביש, אלא הם יצאו מתוך ההנחה שמקום הפצוע במקום עצירתו של הטנדר. רק לאור היום נמצאו תרמילים ומחסניות פזורים במקום הפצוע כ-200 מטר מערבית לכביסה למושב צוריאל, מקום ממנו ניתן להשקיף בבירור על מעלות.

2. הפגועים במעלות - ב-15.5.74 ב-03:30 בכנסה חולית מחבלים לבית מס' 134 הנמצא בטולי העיירה מעלות בצדה הדרום-מזרחי ליד הכביש הראשי. הבית בן 3 הקומות מעל עמודים נמצא בסורת בתים בגובה זהה; בין טורת בתים זו ובין סוף השטח הבנוי ישנן טורות גוספות של בתים, אך אלה בני קומה אחת בלבד.

המחבלים עלו לקומה העליונה, ירו לתוך הדירה בקומה זו בכנסו לתוכה ומטמאווה בלתי מאוכלסת ירדו במדרגות אגב יריות לתוך הדירות. באחת הדירות בקומה הסביה נמלט מהם זקן בעברו למרפסת הדירה הסמוכה.

בראה הדבר כי מאחת הדירות בקומה התחתונה יצאה הגב' כהן ז"ל כשהיא לבושה, עם בזה והם גהרגו על-ידי המחבלים על המדרגות. מר כהן ז"ל גהרג בפתח ביתו ויש מקום לסברה שעמד להתגונן על חייו באמצעות ידית טל טוריה.

לפי עדותו של מר יעקב קדוש, פועל הגקיון של המועצה המקומית, הוא יצא קרוב לשעה 04:00 לעבודתו והתחיל להוציא את פחי האשפה. כשמר קדוש היה במסעול העולה לכיוון ביה"ס, ליד בית הכנסת, במרחק הליכה בן כמה דקות מבית מטפוח כהן, ראה שלושה אנשים וברכת שלום. הוא נטאל על-ידי אחד מהם בעברית (ולאחר מכן בערבית) למעטיו במקום ומיד לאחר מכן בורה ובפל פצוע. לשמע זעקותיו לעזרה באסף על-ידי מר שמעון מויאל שהכניסו לביתו וסם ספר לו קדוש על המקרה בערך באותן המילים בהן השתמש בפני הועדה.

המורה יצחק ועקבין טכאמור יטן באותו לילה, במכונית הפרטית בחביון ליד ביה"ס, התעורר לשמע יריוח, זמן מה לאחר מכן הוא דאח לפתע שלושה אנשים ליד המכונית שבאיוס בזטק גדרוהו אל מחוץ למכונית ודרשו את מפתחותיה. ועקבין חפס, אך לא מצא את המפתחות ואז בצמורה על ידט ללכת קדימה בכיוון לדלת הכניסה של ביה"ס; טם הוא בדרש לבקט את פתיחת הדלת וזו אכן בפתחה על-ידי המורה ציון כהן אשר ראה אותו ואת המחבלים דרך הזכוכית. המחבלים השתלטו על ביה"ס כאשר שניים עולים לקומות העליונות ואחד בשאר בקרבת הכניסה. המחבלים רכזו את הבנים בסוף הפרוזדור שבקומה הטביה והורידו את הבנות מהקומה השלישית אף הן לקומה הטביה.

באותו פרק זמן עלה ועקבין לקומות העליונות העיר את היטבים, צעק "מחבלינו! שכל מי שיכול יברח", בהג המטאית אשר ישן בקומה הטביה יחזי עם הבנים פרץ את דלת הכתה הקיצונית וקפץ דרך החלון, יחד עמו קפצו מספר ילדים, המורים ציון כהן והרב יוסף עמר, מפקד הטיול יונה אמרוסי וטבי החיילים גבי אלפסי ומאיר עמר. בבנין בשאר כ-85 ילדים, שתי חובשות, המורה עדנה סטרולוביץ והמורה יצחק ועקבין.

לפי עדותה של החובשת סג"מ ברקיס מרדכי העובדה שבשאר מוגרים עם הילדים הטפיעה לסוכה מסוט שהילדים היו מבוהלים והבנות במצב של היסטריה.

לפי עדותו של יונה אמרוסי, מפקד הטיול, הוא החליט לברוח כדי לגשת למכונית הרולבר החונה במגרש ולהוציא ממנה את כלי הבטק על מנת להתקיף המחבלים. אולם לאחר טאחד המחבלים שבשאר עומד ליד דלת הכניסה לביה"ס ירה לעברו באלץ לברוח לכיוון בתי העיירה הקרובים ומשם לאחר שלא הצליח להתקשר למשטרה ביקט ממרכזת הטלפון 14 להודיע על המקרה למשטרה.

לפי עדותה של ברקיס מרדכי, החובשת שיצאה מאוחר יותר עם המכתבים, אמרו לה התלמידים בבנין שהם יודעים "סיובה קפץ לקחת את העוזי" לאחר מכן כשבפגשה עם יונה אמרוסי אישר לה "שהוא קפץ באמת בסביל לקחת בטק, וירו לעברו צורות". יחד עם זאת הוסיפה ברקיס, "חוץ מזה הוא היה כל כך ברגש, הוא כל כך דאג לילדים... לא יכולתי להתרשם ממש ממה שהוא אמר."

3. המאורעות בבנין ביה"ס - מיד לאחר השתלסות המחבלים על הבנין
ריכזו את הילדים בכחה הפרוצה הביחו בה חומר בפץ וחברו אותו
למערכת הפעלה.

במשך היום נשאר מחבל אחד לפחות בכחה, שבי עמד ליד החלון
בפרוזדור וביהל את המשא ומתן עם אנשינו ואילו השלישי הסתובב
בין השנים. גישתם העוינת והמאיימת של המחבלים רפתה במשך הזמן
והתקיימו אף שיחות בין הילדים ובין שניים מבין המחבלים שדברו
עברית. המחבלים הסבירו לבני הערובה על תכניתם לפוצץ את ביה"ס
בשעה 18:00 אם עד אז לא ישוחררו 20 מחבלים מבתי הסוהר בארץ
וישלחו לדמשק. היו גם ילדים ששותפו על-ידי המחבלים בקריאה
ברמקול לאנשי הצבא אשר גהלו את המשא ומתן עמם.

זמן קצר אחרי ההשתלסות שיחו המחבלים את התלמיד חלפון ג'רבי עם
צרור מכתבים החוצה על מנת למסור אותם למשטרה ובערך ב-05:30
דרשו מהחובשת סג"מ ברקיס מרדכי, לאחר שרב הילדים הצביעו עליה,
לצאת עם צרור מכתבים נוסף כדי למוסרם בחוץ. החובשת סרבה תחילה
לצאת ולבטוש את הילדים אך אולצה לעשות כן.

בתוך בית הספר נשאר יחס המחבלים כלפי הילדים בדרך כלל הוגן,
אם כי בהתחלה היו מקרים של הפחדת הילדים על ידי יריות בין
רגליהם.

לפי עדות אחד הילדים במשטרה קללו המחבלים את ועקבין על שלא
מסר להם את מפתחות מכוניתו.

לאחר סיום הפעולות הצבאיות ערכה משטרת ישראל השוואת תרמילי הכדורים שנמצאו במקום פגוע הטנדר עם תרמילי הכדורים שגורו במבחן בליסטי מתוך אחד מתתי המקלע מסוג קלצ'ניקוב שנמצאו ליד המחבלים ההרוגים ובקבע כי התרמילים שגורו על הטנדר נורו מאותו תת מקלע. על כן אנו קובעים כי הפגועים המתוארים לעיל בוצעו על ידי אותה חולית מחבלים בגודד לטענתו של אבו לילה מהועדה המדינית של ארגון חוטמה כפי שהושמעה במסגרת מסיבת עיתונאים בבירות.

פעולות כוחות הבטחון

1. הג"א - למפקד הג"א במעלות רב פקד פיטר זילברשטיין בודע בערך בשעה 01:30 כי הפצועים שהובלו מאלקוט על ידי האמבולנס בפצעו מיריות. מפקד הג"א הודיע על כך למפקדיו וכן הצביע, לדבריו, על כך שמעלות אינה מוגנת. לדבריו הרגיעו מפקדיו על סמך המצאות כוחות צה"ל במקום.
- מפקד הג"א לא שמע בעצמו את היריות בבית כהן אבל זמן קצר אחריהן באו אליו תושבים מבוהלים. הוא לא האמין לספוריהם והשתדל להרגיעם אך שלח שני תורנים לבדוק את המצב; אחד מהם סרב בתחילה לצאת אולם יצא לאחר פקודה וכפי שנודע לאחר מכן הלך ישר לביתו. מפקד הג"א התקשר עם אנשיו והורה להם להם להקדים את סריקות בתי-הספר ובעצמו יצא לבית כהן.
2. משטרת ישראל - מפקד תחנת מעונה, מפקח יאיר ירדני, קבל בביתו באלקוט ידיעה טלפונית, דרך טלפון של שכן, על הפגוע בטנדר, הוא גיסה לגשת לתחנת מעונה אך בעצר על גשר אלקוט על-ידי בגמ"ש של מג"ב שלא נתן לו לעבור. המפקח ירדני חזר לאלקוט, העיר את התושבים וארגן שמירה. הוא היה משוכנע מתוך בסיסו והכרתו את המנטליות הערבית, כי החוליה היא חולית מחבלים שהסתפקה בפיגוע בתחבורה הצבורית ובמצאת עתה בדרך הנסיגה לגבול.

בהתחשב באמור לעיל לא היתה לו כל דאגה לשלום מעלות רק ב-04:05
בדע לו מיומנאי התחנה על השתלטות המחבלים על ביה"ס. הוא שמח
שהשתלטות לא היתה ביום, כאשר יש ילדים בביה"ס, כי הרי לא ידע
שהתמקם שם טיול. לאחר מכן נסע למעלות.

מפקד מרחב הגליל, סב"צ דוד פרנקו, קיבל ידיעה על היריות קרוב
לשעה 04:00 בהיותו במטהו ומיד יצא למעלות. עוד בדרכו התחיל
לגייס את כוחות המשטרה ולהפנותם למעלות, כך שתוך זמן קצר עמדו
לרשותו שוטרים רבים במעלות. גם סב"צ פרנקו, ככל יתר אנשי
הבטחון, לא העלה על הדעת, כי אחרי הפגוע הראשון ליד צוריאל
תבוא פעולת מחבלים נוספת והוא כאחרים היה משוכנע כי פני החוליה
לבריחה אל מעבר לגבול.

3. צה"ל ומג"ב - כוחות צה"ל ומג"ב שהיו בסביבת מעלות עקב הפיגוע
בטנדר, הגיעו לבית מס' 134 במעלות זמן קצר ביותר אחרי הרצח
ודקות ספורות אחרי ההשתלטות על ביה"ס. לשמע היריות מכוון ביה"ס
חשו למקום ושם בדעו להם פרטים מפי אלה שנמלטו מבית הספר.

הצבא הקיף את הבנין וביתנה פקודה מפורשת לא לפתוח באש גם אם
יורים עליהם. הודעות מתאימות במסרו לפקוד הצפון.

קרוב לשעה 07:00 הגיעו אלוף פיקוד הצפון, שר הבטחון והרמטכ"ל
למקום.

דרכי הטיפול בתנאי המחבלים

1. ה מ כ ת ב י ם - כאמור לעיל הוציאו המחבלים מבנין ביה"ס, באמצעות התלמיד חלפון ג'רבי ובאמצעות החובשת סג"מ נרקיס מרדכי, צרור מכתבים וכן כרוזי תעמולה. התלמיד מסר הצרור לידי שומר שמצא במקום אשר הוא מצדו מסרו לידי סג"צ דוד פרנקו מפקד מרחב הגליל. החובשת מסרה הצרור לידי קצין צה"ל אשר מצדו מסרו למפקדיו. מכיוון שהיו מספר עותקים למכתבים במצאו מספר מכתבים גם בידי חיילים אשר דיווחו על תכנם לרמטכ"ל ולשר הבטחון. המכתבים בסופו של דבר נשארו בידי האנשים שקיבלום ולא הועברו הלאה.

המכתבים שהכילו את תנאי שחרור בני הערובה, היו מצולמים, חלקם בעברית קלוקלת וחלקם באנגלית. המכתבים הזכירו רשימת 20 מחבלים העצורים בישראל והמצודפת אליהם, אבל רשימת העצורים שהיתה מצודפת הכילה אך 10 שמות באנגלית ובערבית והיתה כתובה בכתב יד (לא מצולמת) השונה מכתב היד במכתבים המצולמים. כן נאמר לאחר רשימת 10 השמות כי על האסירים עומד קאסם ומוחמד וואד לבחור 5 אסירים נוספים וכן כי יש לשחרר את חמשת האסירים הותיקים ביותר.

המכתבים באנגלית היו מופנים לשגרירי צרפת ורומניה ולנציג הצלב האדום הבין-לאומי והמכתב בעברית הופנה אל המפקדים הישראליים, תנאי שחרור בני הערובה במכתבים אלה היו כמעט זהים אם כי בסוף המכתב בעברית היה פחות ברור.

מהמכתבים עולים בברור תנאי המחבלים לשחרור בני הערובה שבידיהם והם: הטסת 20 המחבלים המבוקשים לדמשק, עם הגעתם לשם תנתן על ידי אנשי חוטמה מילת קוד המאשרת שיחרור המחבלים בדמשק ואשר תגיע לידי שגרירי צרפת או רומניה. לאחר שהשגרירים ימסרו את מילת הקוד למחבלים יוסעו 3 המחבלים עם בני הערובה והשגרירים (במכתב בעברית באמר שמחצית בני הערובה ישוחררו במקום ורק המחצית השניה תיסע עם המחבלים והשגרירים) לשדה תעופה אזרחי שם ישוחררו בני הערובה הישראליים לאחר שהשגרירים ונציג הצלב האדום יעלו למטוס יחד עם המחבלים וישמשו כבני ערובה במקום הישראליים עד הגיע המטוס לדמשק. שם יסתיים תפקידם.

השגרירים הוזהרו במכתבים מפני בוגדנות המנהיגים הישראליים והוברר כי ניתן זמן קצוב רק עד 18:00, ואם לא יענו הישראלים לדרישותיהם יפוצץ המבנה על בני הערובה.

רשימת המחבלים תורגמה מיד עם המסרה לביתנו הוראות לאיתורם והכנתם של המחבלים שהוזכרו בדשימה, אולם לתנאי המחבלים שהיו כלולים במכתבים שהיו כל הזמן בידי אנשי צה"ל והמשטרה במקום, לא ניתנה תשומת לב מרובה.

בעדותו בפנינו אמר שר הבטחון, מר משה דיין, שלא ראה את המחבלים הנ"ל. אמנם במסר לשר הבטחון על קיומם אך מתקבל על הדעת שהוא לא יחס להם כלערך. גם הרמטכ"ל כשר הבטחון התעלם מהם ולא יחס להם חשיבות.

מכתבי המחבלים אף לא הועברו לעיובה של הממשלה שלא ידעה על קיומם, ועל-כן לא יכלו לשמש גורם בשיקוליה.

2.

המשא ומתן עם המחבלים - לאחר הסתלמותם על ביה"ס החלו המחבלים לקרוא ברמקול את המכתבים והכרוזים שהוצאו מהבנין קודם לכן. בשלב זה לא התקיים כל דו-שיח והחל דק עם בוא שר הבטחון והרמטכ"ל למעלות סמוך לשעה 07:00.

עם בואו קיבל שר הבטחון דיווח על דרישות המחבלים מפי אלה אשר שמעו את דברי המחבלים, מסרתו הראשונית היתה ליצור מגע כלשהו עם המחבלים ולדונובם. לשם כך בנקטו מספר פעולות:

(א) שיחות ברמקול.

(ב) הבאת שלושת מחבלים ששמום הופיע ברשימת המחבלים המבוקשים למעלות כדי לבסות לקיים שיג ושיח עם המחבלים בביה"ס.

הדגש מלכתחילה הושם על השיחות עם המחבלים ולא על המכתבים שהוציאו מכיוון שלדעת שר הבטחון והרמטכ"ל המכתבים שהוכנו בבירות, לא יכולים היו להיות תואמים במאה אחוז למצב שנוצר במעלות. שבית, בידי המחבלים היתה היכולת לפוצץ את ביה"ס ולכן יש קודם כל ליצור מגע עמם כדי לדעת כוונותיהם. משום כך הושם דגש רב על הדברים הנאמרים למחבלים על ידינו ועל דברי המחבלים עצמם, והוקפד על דיווח לראש הממשלה ולממשלה עצמה על הדברים שנאמרו על-ידי המחבלים.

מלכתחילה הוברר שהמחבלים עומדים וחוזרים בנזקקות על התנאים שהופיעו במכתבים, אמנם בתחילה לא היה ברור אם כוונת המחבלים להטיס את הילדים לדמשק, ולהסיעם באוטובוסים לשם או לשחררם כאן, אך בקודה זו הובררה מאוחר יותר.

במשך הזמן גם התברר שהמחבלים עומדים על שני שלבים בביצוע
תבאיהם:

(א) הססת המחבלים האסורים לדמשק וקבלת הקור לאחר מכן.

(ב) שחרור בני הערובה והססת מחבלי מעלות לדמשק.

עם זאת לא התפתו המחבלים להצעות המזון, המים, הרופא וסלילת קו
המלפון מצידו, וחזרו חזר וחדגש:

(א) אין להאריך הזמן אחרי השעה 18:00 שעת הפיצוץ.

(ב) הישראליים הם בוגדניים ואין להאמין לדבריהם (המחבלים אף
הזכירו את מקרה סבבה - אשר לאחריו פורסמה ברבים הדרך בה
הוליכו הישראלים את המחבלים שולל).

במשא ומתן עם המחבלים ניסו להגיע לתכנית לפיה יובטח שחרור
החלמידים בו-זמנית עם המחבלים אולם המחבלים לא הגיבו להצעה
זו וחזרו בעקשות על עמדתם.

התרשמות מנהלי השיחות עם המחבלים היתה כי יש לקבל האיום
בפיצוץ הבניין על בני הערובה בשעה 18:00, כאיום רציני ביותר.
התנהגות המחבלים הצטיינה בעקשות יתרה והיה צורך להביא בחשבון
כי הבניין יפוצץ בשעה האמורה אלא אם תגיע מילת הקור המיוחלת
לידיהם, זאת כמובן לאחר הבאת המחבלים המשוחררים לדמשק, אולם
הם לא נתבקשו לחוות דעתם בנידון.

חקרנו העדים הבקאים במנטליות הערבית, שהופיעו בפני הועדה, בשאלה האם מתקבל על הדעת כי כבי העם הערבי יהיו מוכנים לבצע התאבדות. מעדותם התברר כי אמנם לפני הפעולות נקריט-שמונה והמעלות לא העלו על הדעת אפשרות כזו, ברם מבלי לפסוק אם אמנם נקריט-שמונה התאבדו המחבלים או נהרגו, הרי לא ניתן יותר לשלול אפשרות של אינדוקסריבציה מעין זו במקרים אחרים, וכי כמקרה במעלות אפשרות ההתאבדות כיחד עם כבי הערוכה היתה כהחלט מסתברת.

דברי המחבלים כרמקול בלקחו בחשבונו על-ידי שר הכטחון והרמטכ"ל.

3. פעולות הממשלה - ממשלת ישראל אמורה היתה להתכנס לשיבה מיוחדת בשעה 09:00 לדיון הפרדת הכוחות עם סוריה.

בשעה 04:45 דיווח תא"ל ליאור לראש הממשלה בכיתה על השתלטות המחבלים על כיה"ס במעלות ותפיסת כבי הערוכה.

שר הכטחון יצא למעלות יחד עם הרמטכ"ל ואמנם הגיע לשם כדרך בשעה 07:00, משם דיווח לראש הממשלה 07:30 כי הוא מתכנן שבי דברים:

א. ביהול משא ומתן עם המחבלים כדי להגשים שחרור התלמידים תמורת החזרתם ושחרורם של 20 המחבלים האסורים ומחבלי מעלות.

ב. פריצה לתוך בית הספר, שלדעת דיון, התבאים לכיצועה הינם די טובים.

שר הכטחון אמר שיבוא לישבת הממשלה בשעה 09:00 אולם מאוחר יותר ייקש להשאיר ששח וראש הממשלה אישרה אי השתתפותו כישיבת כתבאי וישלח מישהו לרווח לממשלה.

ישיבת הממשלה החלה בשעה 09:00 בדיון על הפרדת הכוחות ועם בואו של סא"ל אבנר שלו, מזכירו הצבאי של הרמטכ"ל, בשעה 09:40 החל הדיון על המצב במעלות.

סא"ל שלו דיווח לממשלה על המצב בשטח ועל אפשרויות הפעולה הצבאית, הוא לא הביא עמו את כרוזי המחבלים או את המכתב שהוציאו מן הבגין, ודיווח על תנאיהם בזו הלשון:

"בהתאם לכרוז, הם רוצים שישחררו 20 מחבלים. הם מבקשים שימסרו במטוס לדמשק, אחר-כך הם מבקשים שיביאו להם את שגריר רומניה או שגריר צרפת, והם יגידו לו מילת הקוד. הוא יקבל אמות מדמשק באמצעות מילת קוד משלימה שהמחבלים בדמשק ימסרו לו, ואז הם ישחררו מחצית מהאנשים שבדיהם אז ייעשו סדורים כדי להטיס אותם, ואז ישחררו את המחצית השנייה. זוהי התכנית שלהם".

יש לציין שמאוחר יותר הוקרא בישיבת הממשלה כרוז של המחבלים אולם היה זה כרוז תעמולה ולא מכתב שכלל התנאים המלאים.

בדיון שהתפתח בממשלה התבררה הצטיה הכללית להמשיך המשא ומתן עם המחבלים כדי להגיע לתנאים שיבטיחו את שלום הילדים, כאשר שר אחר התנגד בצורה מוחלטת לפעולה צבאית, ואילו שר אחר תמך בעקביות בפריצה ובאי שחרור מחבלים.

כתוצאה מהבטיה להמשיך במשא ומתן עם המחבלים נדחתה לעת עתה הצעתו של שר הבטחון לפרוץ לבגין. יחד עם זאת לא דחתה הממשלה לחלוטין את רעיון הפריצה ודחתה את הכרעתה לגביו לשלב מאוחר יותר כאשר יתברר מהלכו של המשא ומתן.

רק בשעה 11:45, לאחר שעתיים של דיונים, הבהירה וסיכמה ראש הממשלה שאין הממשלה מקבלת את כל תנאי המחבלים, מה שעדיף זוהי החלפה במקום שמוש בכח "ואם החלפה תהיה בתנאים כאלה שאינם עונים על מה שנאמר כאן או שהם מעמידים כתנאי את הטסת הילדים, אז לא". סכום זה הועמד להצבעה וכל השרים הצביעו בעדו. ההחלטה הפורמלית נתקבלה בזו הלשון:

(א) למען שחרור התלמידים במעלות, לשחרר את המחבלים הנדרשים.

(ב) להיעזר, לצורך המשא ומתן בדבר שחרור התלמידים, בממשלת צרפת ורומניה ושגריריהם בישראל.

יוצא איפוא שאין בהחלטה פורמלית זאת הגדרה ברורה של יעדים פוזיטיביים של המשא ומתן ואין הבהרה של תנאינו אנו כתמורה לשחרור 20 המחבלים הנדרשים והשלושה במעלות.

מעיון בפרוטוקול דיוני הממשלה מתקבל הרושם שהאולטימטום של השעה 18:00 עמד בפניה כמושג מופשט בלבד ומכל מקום ההתנטאויות בישיבה לא העידו על תחושת דחיפות בשגי הכוונים פריצה או יצירת התנאים לשחרור המחבלים האסורים. יתר על כן, לא ניתנה כל הוראה או פרטיבית לאיזשהו גורם (פרט לשר החוץ לטפל בזירוז הפעלת השגריר הצרפתי) לריכוז המחבלים ולדאגה לסדרי הטסתם לדמשק. בעדותו בפני הועדה אמר שר החוץ אבא אבן כי השרים, או לפחות הוא, הניחו כי הדבר נמצא בטיפול צה"ל.

בעת ההפסקה בישיבת הממשלה הגיע שר הבטחון לירושלים ודיווח לראש הממשלה על המצב במעלות וחזר על דעתו שיש לבצע פריצה, בעת שהותו בירושלים הוקראה הודעת המחבלים ברמקול כלהלן:

"12:25 הודיעו שבמידה ויבוא השגריר עם המילה הם ישחררו את כל בני הערובה. נתגובה להצעתנו למסור ד"ש לילדים ענו שהם במצב טוב.

המחבלים העלו את הבעיה שהם והילדים לא שמעו ברדיו החלטת הממשלה שמקבלים את התנאים שלהם. יותר מאוחר כשהוצע להם להקים קו מלפון עקב קשיים בהפעלת הרמקולים, הודיעו שהם יודעים שאנחנו רוצים למשוך אותם כמו בלוד. אמרו שאנחנו משקרים והודיעו שזו המילה האחרונה שלהם.

אמרו שהם קשורים לחוליות אחרות של מתאבדים. ציינו שכל המערכת, בסריות ושעונים, מוכנה לשעה האפס. הודיעו להם שאנו בזרז תהליך הפעלתו של השגריר."

ראש הממשלה הורתה לשר ההסברה לדאוג לשידור הודעה בדבר החלטת הממשלה בדבר זכויותה לשחרר המחבלים ואכן שודרה הודעה זו ב-14:00.

כאן ראוי לציין שהרגשתם הברורה של הקצינים שהיו מופקדים על הענין במעלות הייתה כי הדווח בקול ישראל וכסוי המאורעות שם היה בו כדי לגרום בזק ולהוות הפרעה לפעולותיהם

לפני ואחרי חדוש ישיבת הממשלה ב-13:30 דווח באופן שוטף לממשלה על המגעים עם השגרירות הצרפתית, משרד החוץ הצרפתי והשגרירות הרומנית. פרטים על מגעים אלה ידונו בפרק מיוחד של דו"ח זה.

בוסח ההודעה הרומנית משעה 14:20 בראה בוח יותר, במידה מסוימת, מבוסח ההודעה הצרפתית מ-14:35 מה גם שנציג ארגון חוטמה - בבוקרשט היה בעל מעמד מבוסס יותר. הדגש הושם, איפוא, יותר על המגעים עם הרומני, מכיוון שבאותו זמן בראה היה מקיימת אפשרות שהרומנים יקבלו את מלת הקוד תוך זמן קצר, ומכל מקום ללא קשר עם הגעתם של המחבלים המשוחררים לרמשק. תקוה זו התבדתה רק קרוב לשעה 17:00.

אחרי השעה 16:15 החליטה הממשלה,

בהמשך להחלטה קודמת, לאשר המלצת שר הבטחון והרמטכ"ל שאם לא ייווצרו תנאים אחרים לפני החשיכה – הם מוסמכים להורות על ביצוע השתלטות על הכנין לצורך שחרור בני הערובה.

ההחלטה בתקבלה ברב של 14 בגד 1, הודעה על כך במסרה לשר הבטחון. לאחר דיון בין שר הבטחון ובין הרמטכ"ל עצר הרמטכ"ל את תחילת הפעולה הצבאית וחזר ועצרה ב-16:33 כאשר במסר לו שהשגריר הצרפתי והשגריר הרומני בדרכם למעלות עם הקוד, שיש מטוס של האו"ם (ידיעות שלא היו מדויקות) וקיים לחץ לדחיה. הרמטכ"ל החליט לחדש את האופציה רק בשעה 17:00. בינתיים דווח לרמטכ"ל באופן שוטף על המשך השיחות עם המחבלים בהן הדגישו את שעת האפס ושאינם מוכנים לדחותה.

מאחר והשגריר הצרפתי הגיע למעלות ללא מילת הקוד והמטא ומתן עם השגריר הרומני לא הביא, ולא היה יכול להביא, לכל תוצאות, הורה הרמטכ"ל לאלוף הפקוד לפתוח בפעולה הצבאית בשעה 17:15 וזו אכן בוצעה ב-17:25.

4. המשא ומתן עם גורמי חוץ

א. החל משעה 09:35 החלו מגעים בין שגרירות צרפת ובין משרד החוץ. המגעים החלו ביוזמת יועץ השגרירות הצרפתית, דה לה פרייר, אשר שמע ברדיו על התפקיד שהועידו המחבלים לשגריר צרפת. הודיע על המצאו המקרי של השגריר בצפון האדץ. השגריר אותר בעכו והיועץ הודיע בשעה 10:30 למשרד החוץ על

זכויות עקרונית מצדם לספל בעגין על בסיס הומניטרי אם יתבקשו לכך.
בשעה 11:20 אשרה הממשלה פגיה לשגריר צרפת בבקשה לפעול כמתווך.
בשעה 12:00 הודיע שגריר ישראל בפריס כי עמד בקשר עם משרד החוץ
הצרפתי ובאמר לו כי ביתנה לשגריר הצרפתי רשות תווך בלבד ושלא יטמט
כבן ערובה. מאוחר יותר בשעה 13:00 ניתן אישור לכך ששר החוץ הצרפתי
הסכים אף לפעולת השגריר הצרפתי כבן ערובה אם הדבר יראה כחיוני
לממשלת ישראל. השגריר הצרפתי הגיע בינתיים לקונסוליה הצרפתית בחיפה
ושם חיכה למילת הקוד ולליווי הצבאי למעלות. בשעה 13:40 שוחח ראש
אג"מ עם השגריר הצרפתי בחיפה ושאלו מתי יקבל הקוד, התשובה היתה
שהקוד יגיע תוך 3/4 השעה. ראש אג"מ הודיע לשגריר כי יעמיד לרשותו
רכב וכסוק להבאתו למעלות.

בשעה 15:40 הורה ראש אג"מ לפי בקשת הרמטכ"ל להביא שגריר צרפת
למעלות.

השגריר הגיע למעלות ללא הקוד ב-17:00, הוא לא התקבל על ידי שר
הבטחון ועל אף זכויותו לשוחח עם המחבלים, ללא מלת הקוד תוך הצגת
דרכונו הדיפלומטי לשם זיהוי ותוך הסתכנות עצמית רבה, לא ניתן לו
הדבר כי המחבלים סרכו לדבר עמו ואיימו לירות בו אם לא ימסור את
הסיסמה.

לדעת אחד השרים שנמסרה לוועדה היה משגה בכך והיו צריכים לאפשר
לשגריר לעשות כל מאמץ אף אם הדבר היה כרוך בסכנת חיים עבורו.

ב-14:35 במסר לממשלה על שדר שנתקבל בשגרירות הצרפתית בתל-אביב
שמקורו בשגרירות הצרפתית בדמשק: השדר הכיל את תנאי המחבלים לשחרור
בני הערובה שביסודם תאמו את התנאים הידועים, השדר ציין כי מלת
הקוד תמסר לשגרירות צרפת בדמשק לאחר הגיעם של המחבלים המסוחררים
לשם.

לפי השדר ישוחררו מחצית הילדים עם מסירת הסיסמה למחבלים במעלות והמחצית השניה, שלושת המחבלים והשגריר, יוסעו באוטובוס לשדה התעופה, שם יעלו כולם על מטוס ולאחר עלייתם תשוחרר המחצית השניה של הילדים ואילו השגריר, בציג הצלב האדום ואנשי הצוות ישמשו בני ערובה להגיעם הבטוח של המחבלים לדמשק.

בתקוץ שבתקבל בשעה 14:55 באמר ששגריר צרפת יוכל אף הוא לרדת מהמטוס בלוד ורק בציג הצלב האדום וצוות המטוס ישמשו בני ערובה. במברק אחר שתוכנן הועבר למשרד החוץ מסרה שגרירות צרפת מפי שגרירותה בבירות רשימת 26 אסירים ששחרורם נדרש. גם רשימה זו כלל רק 16 שמות, ביניהם שני יהודים, וציובה כי 5 בוספים ייבחרו על ידי עומר קאסם ואבו ואר, ועוד 5 יהיו האסירים הותיקים ביותר.

ב. ב-14:20 כמה דקות לפני קבלת השדר הצרפתי סוחח שגריר רומניה טלפונית עם אפרים עברון, סמבכ"ל משרד החוץ, ועם שר החוץ עצמו ומסר להם את השדר הבא:

"בציג החזית הדמוקרטית העממית לשחרור פלשתיין פנה לממשלה הרומנית וביקש כי שגריר רומניה בתל-אביב ינהל את המשא ומתן על שחרור 20 המחבלים כנדרש על-ידי מבצעי הפעולה במעלות. מודגש שיש לבצע את הדבר עד שעה 18:00, באם לא יתבצע הדבר - יפוצצו המחבלים את הבניין על כל הגמצאים בו. בציג החזית הדמוקרטית העממית לשחרור פלשתיין ציין שרק שגריר רומניה מוסמך לנהל את המשא ומתן.

השגריר הרומני הוסיף שאם יקבל את הסכמת ממשלת ישראל לעקרון שחרור 20 המחבלים ולכך שהוא ינהל המשא ומתן ויודיע על כך לבוקרשט הוא יקבל משם את הקוד שיאפשר לו לפתוח במשא ומתן עם המחבלים".

ראש הממשלה אשרה כמה דקות מאוחר יותר להודיע לשגריר הרומני "שהממשלה מקבלת את התנאים ומבקשת אותו ליטול על עצמו את המשימה".
שר החוץ הודיע על כך לשגריר הרומני ובקשו לקבל הקוד ולצאת למעלות
לבהל המשא ומתן.

ב-15:30 יצא ראש אמ"ן, אלוף שלמה גזית על פי הנחיות ראש אג"מ
ולבקשת שגריר רומניה לשלוח אליו מישהו לצרכי תאום, לביטוח של השגריר
הרומני. השגריר מסר לראש אמ"ן על השדר הב"ל כן סיפר ששגרירות
רומניה בבירות קיבלה רשימה של 26 מחבלים לשחרור לפי הפרוצדורה
הידועה, וכי בשיחה נוספת של השגריר עם בוקרשט בשעה 14:45 במסר לו
כי מתנים שחרור בני הערובה במסירתם של המחבלים המשוחררים שלמים
לדמשק.

ראש אמ"ן הודיע לשגריר כי הוחל ברכוז המחבלים המבוקשים (23 במספר)
כי מגבנון האו"ם נתבקש להשיג אשור דמשק לקבלת המחבלים וציון דרך
הובלתם (באוויר או ברכב), כי האו"ם מכין אמצעי הובלה, אולם יחד עם
זאת אין כל אפשרות לקבל את כל האסורים עד 18:00 ועל כן חיוני לקבל
דחייה מעבר לשעה זו, דחיה שעליה יש להודיע למחבלים בשדור רדיו או
באמצעות השגריר.

בגלל עכובים במרכזת הבינלאומית התעכב הקשר עם בוקרשט ורק ב-16:40
קבל השגריר ידיעה מבוקרשט כי אין אפשרות לקבלת דחייה וכי עלינו
להעביר את המשוחררים לדמשק במועד.

ב-16:57 הגיעה תשובה חדשה מבוקרשט, על פיה המחבלים מוכנים להעברת
המשוחררים לקפריסין בתחנה ראשונה וכאשר הממוס יבחת בביקוסיה ישחררו
50 ילדים בו במקום. יתרת התלמידים, יחד עם המחבלים יוצאו במטוס
ליעד ערבי בלתי ידוע, כאשר התלמידים משמשים בני ערובה.

לאחר שיוחה סלפובית בין הסגריר לשד החוץ הציע הסגריר לבוקרשט
ב-17:25 כי רדיו בירות או דמשק יודיעו ב-18:00 כי ישראל הסכימה
עקרונית לשחרר האסירים אך טרם הושלמו הסדורים הטכניים ועל כן יש
צורך בהארכת האולטימטום. במקביל לכך יודיעו ברמקול למחבלי מעלות
להאזין לסדורי דמשק.

ב-17:40 קבל הסגריר תשובה מבוקרשט כי היא בקשה בבירות ודמשק לשדר
כמוצע ושואלת אם ישראל מוכנה להטיס את המחבלים לביקוסיה וכי
הסגרירות תצרף שניים מאנשיה למחבלים המסוחררים והמחבלים יועברו
מביקוסיה לדמשק.

ב-17:48 בתקבלה הודעה בוספת מבוקרשט שלפרסיה כבר לא בובעת כל
חשיבות מאחר והפעולה כבר הסתיימה.

5. הצלב האדום - לאחר פגית צה"ל לבציג הצלב האדום בסעה 14:30 הביע
הצלב האדום את נכונותו לעזור אם יבקשו זאת ממנו. למשרד החוץ הודיע
בציג הצלב האדום בסעה 16.30 כי הצלב האדום מוכן לפעול אם יתבקש
מפורשות על-ידי ממשלת ישראל לעשות כן ובלבד שממשלת ישראל תתחייב
שלא חבוקט באלימות מרגע כניסת הצלב האדום לפעולה ועד לסיומה וכן
שממשלת ישראל תשא בהוצאות חכירת המטוס.

לאחר מכן לא היה מגע בוסף עם בציג הצלב האדום ולא היה מקום להתיחס
להצעתו עקב השעה המאוחרת.

6. רבנות מטוס להטסת המחבלים - מלכתחילה לא בראתה השגת מטוס להטסת
המחבלים לדמשק כבעיה הדורשת טיפול מיוחד והבירוכה בזמן. גם שר החוץ
וגם הרמטכ"ל בעדותם בפני הועדה ציינו שלא חסכו מקיימת בעיה בהשגת
מטוס אזרחי שיטיס המחבלים לדמשק או לקפריסין ולכן לא הטריד אותם
בושא זה.

בשעה 13:15 ביהנה על-ידי ראש אג"מ הנחיה לחיל האויר ולמנהל שדה התעופה בן גוריון לבדוק אם יש מטוס אזרחי להטסת המחבלים לדמשק. התשובה לכך ביהנה רק בשעה 15:42 כאשר מנהל שדה התעופה הודיע כי לא יהיה מטוס אזרחי לפני 22:00.

בד בבד עם פעילות זו פנה צה"ל לאו"ם בבקשה להשיג הסכמת סוריה לקבלת 20 המחבלים המשוחררים בדרך האויר או ביבשה.

מכיוון שלא נמצא מטוס או"ם הודיע ראש מטה משקיפי האו"ם כי הכין ביוזמתו רכב בטבריה להובלת המחבלים.

בשעה 16:00 התברר כי מטוס או"ם חונה בשדה התעופה עטרות - ראש אג"מ הורה להעבירו ללוד.

במקביל התקבלה הודעה מן האו"ם כי סוריה מסכימה לקבל המחבלים המשוחררים לדמשק דרך האויר אולם ב-16:30 הוברר כי מטוס האו"ם יוכל להגיע ללוד רק ב-17:30 (מאחר והיה צורך לפנות ממנו ציוד ומוסגים כדי ליצור מקום להטסת מספר גדול של מחבלים והיה צורך למצוא את הצוות) הוא יוכל להמריא רק ב-18:00 ולהגיע לדמשק ב-19:30.

מאחר והשעה היתה מאוחרת לא ניתן היה להסתייע באפשרות זו.

הטיפול ברכוז ושחרור המחבלים מבתי הסודר - לאחר הגיעו למעלות הטיל הרמטכ"ל על ראש אג"מ את האחריות לאתורם ולרכוזם של המחבלים האסורים. כבר ב-08:29 אתר נציב שדות בתי הסודר שמונה מתוך 10 המחבלים המבוקשים: אחד מהרשימה נהרג בפעולת סבנה ולגבי העשירי חל כנראה שבוע בשם, והוא אותר לאחר מכן.

ב-09:00 בתבקש שדות בתי הסודר להכין את שבי האסירים עומר קאסם ואביס דולה כדי שאפשר יהיה להטיסם למעלות. ב-10:50 בתבקש השירות להכין גם את האסירה פטמה ברגאווי לצורך הטסתה למעלות 3 האסירים הוטסו למעלות והגיעו ב-12:55.

פער הזמן בין הבקשה להביאט ובין הגעתם הוסבר על-ידי הקושי באתור שם אחד האסירים (דולה), בעכוב שבוע מרמת כוננות המסוק ומהצורך להוביל בו חלקי חילוף למסוק אחר במעלות.

הבסיונות שנעשו בבית הסוהר לקבל משבי האסירים 10 שמות נוספים מבין חבריהם המצויים בבית הסוהר עלו בתוהו. גם במעלות, לאחר שנוכחו שאכן הם מועמדים לחרור, הוטלה רשימת 20 האסירים האמורים להשתחרר רק כעבור שתיים. למעשה מסר אחד האסירים 10 שמות ואילו השבי מסר 5 שמות, מתוכם ומתוך הרשימה הראשונית הורכבה רשימה בת 23 שמות.

בשעה 15:00 הורה ראש אג"מ לבציב סרות בתי הסוהר לאתרם ולרכזם אולם בפועל לא הוטסו האסירים ללוד עקב האחר בזמן, מאחר והנחיה להוצאתם ניתנה רק ב-16:55. שלושת האסירים שהוטסו למעלות הועברו ללוד ב-16:34.

הפעילות הרפואית - המפול בכל ההכנות לחלוץ נפגעים ופנויים הוטל על מפקד הרפואה הפיקודי של פיקוד צפון. לצורך זה הכין המר"פ שתי תחנות אסוף שהיו פרוטות במרחק של כמה מאות מטרים מבי"ס מצוידות בציוד הרפואי הדרוש, כולל 90 אלובקום, כאשר בהן 9 רופאים ו-2-3 חובשים לכל רופא.

לרשות התחנות הועמדו 14 אמבולנסים, מהם 7 צבאיים ו-7 אזרחיים, כאשר אמבולנס צבאי יכול להכיל ארבעה פצועים ואזרחי שלושה. הוזמנו 2 מסוקים גדולים שיכלו להכיל כל אחד 30 פצועים ומסוק קטן אחד. בפועל היו במקום מסוקים נוספים.

ניתנה הוראה לבתי החולים בנהריה ובצפת ולבית החולים רמב"ם בחיפה להיות בכוננות (הודעה זו לא הגיעה לעובד המוסמך בבית החולים רמב"ם, אך ביה"ח היה בפועל בכוננות).

במשך היום תודרכו אנשי הפינוי לגבי צורת הפנוי והטיפול שינתן לפצועים, האנשים שתודרכו פעלו לפי התדריך, אם כי בתוך הבנין עצמו אי אפשר היה לפגוע מיד את הפצועים באלובקות.

מיד לאחר סיום הפעולה הצבאית היתה התפרצות של קהל מתנדב, כולל הורים שרצו לעזור בחלוצי הפצועים, כתוצאה מכך הופרעה פעולת החלוצי ופצועים מספר הובלו על כתפיהם וידיהם של מתנדבים וברכב מזדמן לקופת חולים במעלות שלא היתה ערוכה לקליטת פצועים, במקום לתחנת האסוף ומשם הובלו לבית החולים בהריה ברכב מזדמן (ולאו דוקא באמבולנסים).

בדבר זה לא היה כל צורך מאחר והוכנו אמצעים מספיקים לחילוץ ולפנוי בדרכים נאותות, וכל הפצועים אשר קבלו הטיפול הראשוני בתחנות האסוף הובלו לבתי החולים במסוקים במהירות האפשרית.

מ ס ק נ ר ת

כוננות ותגבור כוחות

1. צה"ל - לפי הנתונים שהובאו בפני הועדה ניתן לומר כי כוחות צה"ל באזור הצפון תוגברו במידה מספקת וחולקו בהתאם לידיעות המודיעיניות שנתקבלו ולפי הערכת המצב שנתגבשה בפיקוד הצפון.

אין ספק כי הגבולות לא בחסמו, ולא יכולים היו להחסם הרמטית כנגד חדירת מחבלים. ברור כי כוננות במסגרת פעולות פסיביות - הגנתיות אין בכוחן להיות ערובה למניעת חדירת מחבלים והאפשרות היחידה להגביר את מניעת החדירות בעוצה בפעולות מסוג אחר שביצוען תלוי לא רק בהתוורית המדיניות המתאימה, אלא אף בכמות האמצעים שיועמדו לצורך זה.

יש לזכור שבאותה תקופה היה צה"ל עסוק בפעולות קרביות במלחמת ההתשה עם סוריה וכי חייב היה להיות בכוננות לקראת אפשרות חידוש המלחמה במלואה בחזית הסורית. תגבור כוחותיו בוצע אם כן, גם על חשבון פעולות האמורים וההדרכה של צה"ל.

בנתונים הקיימים נראה לועדה כי האמצעים והפעולות שבנקטו היו סבירים בהחלט.

2. משטרת ישראל - הכוננות במשטרת ישראל לקראת הארובים ב-15.5.74 מצאה את ביטויה בהגברת פעולות החסימות והסיורים ובגלל המחסור בכח האדם הגברת החסימות והסיורים נעשתה על חשבון פעולות סגרה אחרות ועל חשבון מצבת כח האדם בתחנות המשטרה וכן על-ידי גיוס אנשי הג"א והעמדתם לרשות משטרת ישראל לצורך הגברת השמירה בעיירות ובישובים

כח הג"א לא שולב בצורה אפקטיבית במערך כוחות הסקטרה וביצועו לא היה מלא.

בידי מפקד משטרת מעונה לא היו אמצעי השליטה והתקשורת הדרושים לו למילוי תפקידו.

3. השמירה במעלות - מספר השוטרים של תחנת המשנה מעונה ומספר אנשי הג"א במעלות אינם ערובה לשמירה אפקטיבית על אוכלוסית מעלות ואוכלוסיית יתר הישובים שהשוטרים מופקדים עליהם. על אף כל זאת יתכן והיה ביכולתם להוות גורם מתריע או קפריע במידה ופעילותם היתה מתקיימת גם בלילה בהתאם לידיעות שהיו בידי משטרת ישראל.

יש לזכור שכתת החיילים שהוצבה במעלות לאחר ארוע קרית שמונה, הוצאה משם יומים לפני הארוע לאור הערכותו החדשה של פיקוד הצפון בכל הבוגע לבטחון שוטף.

סכומו של דבר: שמירת הבטחון הפנימי במעלות היתה פרוצה. מה גם שבאמצעי שמירה בלבד, טובים ככל שיהיו, אין ערובה למניעה מוחלטת של פגועים.

בטחון פנים - אחריות ותיאום

אף כי להלכה מוסדרת בעיית האחריות לבטחון פנים בהתאם לפקודת המשטרה הרי חלוקת האחריות למעשה אינה תואמת את המצב החוקי.

למעשה קיבל עליו צה"ל את האחריות למביעת חרירת מחבלים דרך גבולות המדינה המרדף עליהם ולכידתם בפנים המדינה אם כי בפנים המדינה רובצת האחריות, להלכה, על המשטרה. בעת פעולתו זו פועל צה"ל מכח עצמו ולא מכח עזר למשטרה בפקודתה ועל-פי אחריותה.

מצב זה, שבו הוראות החוק מחד ומידת ביצועו במציאות מאידך עומדים בניגוד גמור, הוא מצב בלתי סביר.

משטרת ישראל, הן מבחינת המשאבים שעמדו לרשותה והן מבחינת ארגונה לא היתה מסוגלת לעמוד במשימות אשר היו צריכות להיות מוטלות עליה בתוקף החוק, כפי שהסדר הטוב במדינה היה דורש.

הועדה מציינת שזרימת האינפורמציה בין גורמי המודיעין השונים - צה"ל, ש.ב.כ. ומשטרת ישראל - היתה נאותה והתיאום בין צה"ל ובין המשטרה קויים למרות חוסר הבהירות בהגדרת התפקידים ותחומי האחריות.

ט י ר ל י ם

1. אישרים - הכנת הטיול על-ידי בית הספר התיכון מצפת והגורמים הנוגעים בדבר התנהלה לפי הוראות משרד החינוך והתרבות ומשטרת ישראל שמצדה לא חייבה בשיאת בסק בטיול ולבטח לא חייבה שמירה חמושה בתוך ישוב.

מתן האישור לטיול מטעם מרחב הגליל של המשטרה, ושינוי התנאים בו היו סבירים אם כי בשאלת השאלה אם המטה הארצי של המשטרה, מאחר שראה לבכון, בהתאם להנחיות שקיבל מזה"ל לאסור על אישור טיולים החל מ-13.5.74 בלי תאום עם מטה המחוז של המשטרה ומפקדת פיקוד צפון, לא צריך היה להרחיב את הוראתו זו גם לגבי בדיקת טיולים שאושרו לפני תאריך זה.

עלינו לזכור שלפני האסון במעלות ראתה המשטרה את עצמה מודרכת על פי העקרון שיש למעט ככל האפשר בהתערבות במהלך החיים כסדרם.

הוראות המשטרה לא חייבו העברת מידע על טיולים שאושרו במחוז אחד למחוזות בהם הטיול מתבצע בפועל. דבר זה יצר מצב בו למחוז הצפון לא היה מידע מקיף על טיולי בתי-הספר והגדב"ע שהתבצעו באזור אחריותו.

2. נהלים - קיימות מערכות רבות של נהלים והוראות לגבי טיולים בשטחי הארץ השונים. ההוראות והנהלים הוצאו על-ידי צה"ל, משטרת ישראל ומערכת החינוך. קיימת מידה מסוימת של חוסר תיאום בין מערכות אלו וקיים דיבוי סמכויות מאשרות.

3. שמירה - מפקד הטיול; על אף העובדה שידע על קיום מרדף באזור, לא ראה לבכון לקיים שמירה חמושה, דבר שלא חויב בו בהתאם לאישור המשטרה והוראות משרד החינוך והתרבות, על מנת לשמור את הנשק ממגע ילדים הרחיקו אל מחוץ למבנה ושם אותו במכונית בדיעבד טעה.

מושכל ראשון הוא שכל מי שמופקד על קבוצת תלמידים וכיו"ב אחראי לשלומם וחייב להשאר צמוד אליהם ולהנהיגם תמיד, ועל אחת כמה וכמה בעת צרה.

במקרה הספציפי של מעלות, הסארות המבוגרים עם התלמידים היתה משפיעה לטובה על מצב הילדים מבחינה מורלית.

עלינו להצניע על כך שהוראות משרד החינוך והתרבות הקובעות את תחומי האחריות של מארגבי הטיול ומלווי הגן בעיקר הוראות טכניות ואינן מדגישות אחריותם של המבוגרים לשלום התלמידים. אנו מציינים זאת על אף העובדה שמושכל זה צריך היה להיות מובן מאליו.

מחובתה של הועדה לציין כי לא נתמנתה לפי חוק ועדות החקירה ולכן הערובות הכלולות בחוק האמור להבטחת זכויות אנשים בפני פגיעה אפשרית לא יכולות היו להשמר על ידי מתן אפשרות להתגונן בהתאם להוראות באותו חוק.

לא יהיה זה בכוון, איפוא, להסיק מסקנות אוטומטיות כנגד אלה אשר לפי הסברה פגעו בעקרון האמור לעיל; והמופקדים על בקיטה באמצעים משפטיים או משמעתיים בקראים לתת הזדמנות באותה להגנה ולהסבר למי שהפר, לכאורה, את העקרון האמור.

לא מצאנו כל פגם בהתנהגותו ופעולותיו של מנהל בית הספר התיכון הדתי בצפת ורצוי שמסקנה זו תפורסם ברבים בהתחשב במצב החברתי הקשה בו הוא נתון.

ה פ ג ו ע י ס

לאור העקבות שהובילו ממקום הפיגוע בסנדר ליד צוריאל עד למעלות ובהתחשב עם ההשוואה הבליסטית שנערכה על-ידי מטרת ישראל אין לוועדה ספק שהפגוע בסנדר, רצח משפחת כהן והשתלטות על בית הספר בוצעו על-ידי אותה חולית מחבלים. לא נראה לוועדה שבית הספר במעלות נבחר מראש כיעד לפיגוע על-ידי החוליה. מסקנה זו מוסקת, בין היתר, מהעובדות הבאות:

- א. נסיון להשתלט על רכב(הפיגוע ליד צוריאל) על מנת להשתמש בו למטרות פיגוע או נסיגה.
- ב. נסיון להשתלט על דירה בקומה עליונה, לאחר שמצאה ריקה נכנסו לדירה בקומה שניה שגם היא נמצאה ריקה (בעל הבית הצליח לברוח), כל זאת תוך שמוש באש, דבר שלבטח העיר את משפחת כהן אשר התלבשה וניסתה לברוח מדירתה הנמצאת בקומה הראשונה. רצח משפחת כהן, האשה והבן מחוץ לדירה וראש המשפחה בפתח הדירה, מצביע על מידת המקריות בפיגוע זה.
- ג. בהגיעם למגרש החניה ליד בית הספר, ניסו המחבלים לקבל את מפתחות המכונית הפרטית מידי ועקנין, דבר התואם את רצונם להשתלט על רכב כפי שארע בפגוע הראשון בסנדר. רק לאחר שלא קיבלו את מפתחות המכונית חדרו יחד עם מר ועקנין לבית הספר.

ד. אין בתוכן המכתבים שהופצו על-ידי המחבלים כדי להצביע על יעד ספציפי פרט לעובדה שמטרתם הייתה לתפוס בני ערובה לצורך שחרור מחבלים.

אין כל בסיס לשמועה שהופרכה, כאילו המחבלים הופנו לבית הספר על-ידי עובד הנקיון יעקב קדוש.

הגענו, איפוא, למסקנה שרק כתוצאה מהשתלשלות עניינים אומללה, ובאופן מקרי בלבד, הגיעה החוליה לבית הספר הנמצא במקום גבוה ושהם בחרו במקום כדי להתבצר בו ואולי לשבות בו ילדים שיגיעו לפני תחילת הלימודים.

מכתבי המחבלים

הרמטכ"ל ושר הבטחון לא יחסו כל חשיבות למכתבים שהועברו לרשותם בבוקר מאחר ויצאו מהנחה שהנאמר על-ידי המחבלים משמש הבסיס היחידי למשא ומתן.

עיון מדוקדק במכתבים יחד עם מהלך המשא ומתן היה מביאם בטעה מוקדמת להכרה:

א. שהמכתבים, והמכתבים בלבד, מכילים את מלוא התנאים

ב. שאין לסטות מן התנאים המוצגים.

ג. שנוצרו תנאים חדשים שלא הכרנום, המושפעים מנסיונם של המחבלים בעימותיהם עמנו בעבר ושהם "נפלו קרבן לבוגדנותם של הישראלים" ותוך ציון ספציפי של מקרה סבנה, שקיבל פרסום נרחב, בשעתו, בכל אמצעי התקשורת.

הדיון בממשלה

הממשלה הייתה מצוידת במידע לא שלם ולא מדויק, משום שהמכתבים עצמם לא הוצגו בפניה ותכנם לא הובא לידיעתה כלטונו אלא הועבר מזכרון בלבד על-ידי סא"ל אבנר שלו.

אילו היו המכתבים או תכנם המדויק בידי הממשלה בטעה מוקדמת יכולה הייתה הממשלה להתרשם החרטומות בלתי אמצעית מתנאי המחבלים לשחרור התלמידים (נושא הסעתם לארץ ערבית או שחרורם במקום) ולהגיע למסקנה בטעה מוקדמת יותר באשר לאופציות הפתוחות בפניה, ממילא היה מטפיע הדבר על דחיפות הכרעותיה.

כתוצאה מכך, ומאחר והממשלה לא קיבלה את כל המידע, שרר חוסר בהירות בדבר תנאי המחבלים והממשלה האמינה כי קיים סיכוי סביר להגיע עם המחבלים להסדר מתקבל על הדעת שיהיה בו כדי להבטיח את שלום הילדים עם שחרור המחבלים.

בהתבסס על כל מה שאמור לעיל ועל המידע החלקי שהיה בידיה סיכמה הממשלה:

א. שהיא מסכימה עקרונית להחלפת מחבלים בבני הערובה - התלמידים, ושעל זה יתקיים משא ומתן עם המחבלים ללא קביעת תנאים מוקדמים מצידנו, פרט לשלילת האפשרות של הסעת הילדים לדמשק או לארץ ערבית.

ב. להתכונן לאפשרות של שמוש בכח.

לא ידעה הממשלה שלמעטה לא היתה חכלית במשא ומחן אלא בקבלת חנאי המחבלים ככתובם וכלשונם.

בין הדילמות השונות שעמדו בפני הממשלה עמדה הדילמה ששחרור המחבלים האסורים והססתם לדמשק ללא שחרור מקביל של התלמידים, יצור מצב שבו ישארו עדיין התלמידים כבני ערובה בידי שלושת המחבלים במעלות, ללא כל בטחון שבעקבות זה לא תבוא סחיטה נוספת או פיצוץ בית הספר בגלל סיבה כלשהי, כולל הקטורה לא נאותה לגבי מילת הקוד או תכנון מראש על-ידי המחבלים לביצוע רצח זה.

לוח הזמנים המינימלי הדרוש על מנת לבצע חנאי המחבלים הוא כדלהלן:

א.	לאחר הרכבת הרשימה המלאה של המחבלים יזמשך איתורם	- חצי שעה
ב.	הססתם לשדה התעופה בן גוריון	- שעה
ג.	הססתם משם לדמשק	- שעה וחצי
ד.	זיהויים בשדה התעופה של דמשק	- חצי שעה
ה.	העברת הקוד מדמשק, דרך פריס, לשגריר הצרפתי בארץ ומסירתו למחבלים במעלות	- שעה וחצי
	בסה"כ	- חמש שעות

זהו פרק זמן אשר אינו מביא בחשבון תקלות בתקשורת, משך הזמן הדרוש להסגת קשר טלפוני והארכת הזמן במקרה של הצפנה ופענוח בצורה ידנית. אי לכך יש לראות במסך זמן זה מינימום תיאורטי.

אין לוח זמנים זה מביא בחשבון המועד המאוחר של סיום הרכבת רשימת המחבלים האסורים. בפועל הורכבה רשימה זו בשעה 15:00 מאחר ולא ניתן היה לערוך הרשימה אלא במעלות (המחבלים לא נאותו למסור השמות באשקלון וברמלה על פי בקשת אריה ניר, נציב שרות בתי הסהר).

חוץ ויתור על הבאתה של המחבלה פטמה ברנאווי למעלות, דבר שלא היה קשור להרכבת הרשימה, והפעלה זריזה יותר של המסוק ניתן היה לחסוך כשעתיים מהוץ פרק הזמן שנדרש ולכן היתה מתקבלת הרשימה ב-13:00 במקום ב-15:00.

אי לכך, היה מתקבל הקוד לידי השגריר הצרפתי במעלות, באופן תאורטי, לא לפני השעה 18:00.

היום, לאחר נסיוננו בענין סידורי ההטסה, ברור שהטיפול בהשגת מטוס היה צריך להתחיל עוד בשעות לפני הצהריים.

לוח זמנים זה, המעמיד בספק את יכולת ביצועו, מצביע בצורה ברורה על כך שתהליך קבלת ההחלטות בממשלה היה צריך להתבצע בפרק זמן מוגבל מראש, אם היינו רוצים לסמט את האופציה של שחרור המחבלים לפי תנאיהם, אגב הפקרת התלמידים בידי המחבלים במעלות.

באף מסמך או עדות שהובאו בפנינו לא מצאנו ניתוח לוח זמנים הקשור בביצוע האלטרנטיבות הונות שעמדו בפני הממשלה.

כמובן אילו החלטות מסוג זה היו בסמכותו של גורם אחר כגון ראש הממשלה או ועדת שרים מצומצמת ניתן היה להגיע לידי החלטות מוקדם יותר ותוך זמן קצר יותר בדיונים במליאת הממשלה, אולם גם במקרה זה לא יכולה היתה ראש הממשלה או ועדת השרים המצומצמת להגיע להחלטה כלשהיא מבלי לקבל מידע מספיק ומהימן.

כאן המקום להצביע על כך כי החטט פן הילדים אמורים היו להיות מוססים לארץ ערבית היווה גורם חשוב ואולי מכריע בשקולי הממשלה. יתכן מאד כי לפחות בשלבים המוקדמים, היתה הממשלה יכולה לשקול דרישת המחבלים ביתר בטחון אילוי. תביהם היו מונחים לפנייה, כי הרי נוסח המכתבים דבר בברור על שחרורם של הילדים בארץ. אמנם המצב הסתבך טוב כתוצאה מהסוני בגירסה הרומנית מטעה 14:20 לעומת הגירסה הצרפתית שנתקבלה בטעה 14:25 כל זאת אחרי החלטת הממשלה ב-11:45

מגבלה נוספת היתה בכך כי לא היה קיים קשר דו צדדי בין המחבלים ובין מפקדתם. קשר חד צדדי יכול היה להוצר רק באמצעות רדיו דמסק ואיט לא יכול היה לערוב לכך כי אף אם היה רדיו דמסק מסדר הודעה או סיסמה למחבלים ייקלטו אלא בבנין, באמצעות הטלגרפים של המחבלים ואם ייקלטו, יובנו כהלכה או שהמחבלים יאמינו בתכנון, כי הרי ידוע מהתנהגותם של המחבלים וחוכן מכתביהם וכמוכן גם מהנסיון בעבר, כי המחבלים מתיחסים בחוסר אמון מוחלט להודעות ישראליות.

בנסיבות הנתונות, העמידו בספק תנאי הסיסמא, אופן מסירתה חוסר הקשר בין המחבלים למפקדתם, הנוקשות בעמדת המחבלים וכמוכן גודל "הצלחתם", אם היתה אי פעם אפשרות מעשית להגשים את שחרור הילדים על-ידי החלפה.

סכמו של דבר:

א. ברירת המשא ומתן לצורך יצירת מערכת תנאים שונה מאלה שהוכתבו על-ידי המחבלים, לא היתה קיימת בנסיבות הנתונות אף כי הממשלה חשבה, בטעות, שהיא קיימת.

ב. האלטרנטיבות הריאליות היו:

(1) קבלת תנאי המחבלים ובלבד שיוחלט על כך בשלב מוקדם ביותר.

(2) פעולה צבאית.

ג. הממשלה היתה חייבת להטיל האחריות להכנות היוקדמות להחלפת המחבלים במהירות המכסימלית, ללא כל קשר בהחלטה לגבי האלטרנטיבה הנבחרת.

1. The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work of the Commission. It also contains a summary of the results of the work of the Commission during the year.

2. The second part of the report deals with the work of the Commission during the year. It contains a detailed account of the work of the Commission in each of the various fields of activity.

III. CONCLUSIONS

3. The Commission has the honor to state that it has completed its work for the year and that it has submitted to the Council of the League of Nations a report on its activities.

IV. ANNEXES

4. The Commission has the honor to state that it has submitted to the Council of the League of Nations a report on its activities.

V. REFERENCES

5. The Commission has the honor to state that it has submitted to the Council of the League of Nations a report on its activities.

מה שקרה למעשה הוא שהממשלה בחרה בתחילה בברירה הבלתי מעשית של המשא ומתן ומצאה עצמה, לאחר מכן, בכורח הגסיבות ובניגוד להעדפתה המוצהרת, מול האופציה הצבאית בלבד.

אמצעי התקשורת

הדיווחים המפורטים באמצעי התקשורת בעבר, שבגעו למקרים דומים, שימשו את המחבלים לצורך לימוד והפקת לקחים. דבר שהיקשה ביותר על הגישושים לביהול המשא ומתן במקרה הנדון.

בנוסף לכך הדיווח החפשי של אמצעי התקשורת סמליות עצמה הערים קשיים על דרכי המשא ומתן והגדיל את פער האמינות אשר ממילא היה גדול.

ה מ ל צ ו ת

- (1) הממשלה תסמין ועדת שרים קבועה ומצומצמת ביוחר, בראשות ראש הממשלה או ממלא מקומו, אשר תכלול לפחות את שרי הבטחון והמשטרה ואשר עליה יוטלו הטיפול וההכרעה במקרים מהסוג הנדון.
- (2) כל החלטה על ידי ועדת השרים הנ"ל תגדיר ותקבע האחריות לביצועה.
- (3) משטרת ישראל, כגורם המופקד על הבטחון הפנימי מכוח החוק, חייבת לקבל כח אדם ואמצעים ולהתארגן לביצוע תפקידיה במלואם.
- (4) יש לעדכן הנהלים הנוגעים להכפפת גופי עזר למשטרת ישראל לצורך הפעלתם במסגרת תפקידיה.
- (5) הוראות משרד החינוך והתרבות ומשטרת ישראל הנוגעות לטיולים חייבות עדכון חוק שימת דגש על שני הנושאים הבאים:
 - (א) האחריות הכוללת של המורה, המדריך או המפקד לגבי תלמידיו - פיקודיו.
 - (ב) הרחבת האבטחה החמושה בתנועה ובחניה.
- (6) קצין הבטחון במשרד החינוך והתרבות חייב לקבל מידע בסחוני שוטף בכל הנוגע לבעיות הבטחון של מערכת החינוך, כולל טיולים.

1. 2. 3. 4. 5.

- 1) The first part of the report is devoted to the description of the work done during the period from 1.1.1971 to 31.12.1971. The main results of the work are given in the table.
- 2) The second part of the report is devoted to the description of the work done during the period from 1.1.1972 to 31.12.1972. The main results of the work are given in the table.
- 3) The third part of the report is devoted to the description of the work done during the period from 1.1.1973 to 31.12.1973. The main results of the work are given in the table.
- 4) The fourth part of the report is devoted to the description of the work done during the period from 1.1.1974 to 31.12.1974. The main results of the work are given in the table.
- 5) The fifth part of the report is devoted to the description of the work done during the period from 1.1.1975 to 31.12.1975. The main results of the work are given in the table.

- (7) יש להוציא נהלים המחייבים העברת מידע על ידי יחידות המטרה המאשרות טיולים ליחידות המשטרה אשר בתחום אחריותן אמורים הטיולים להתקיים ותיאום ביניהן.
- (8) הממשלה תפרסם ברבים מסקנות הוועדה הנוגעות לאחריות המורים, המדריכים והמלווים; וכן את מסקנותיה בנוגע להתנהגותו של מנהל בית הספר התיכון העירוני הדתי בצפת.
- (9) יש להטיל איפול או לצמצם פרסום לגבי אופן הפעולות וקטעי הפעולות אשר הפצתן באמצעי החקשורת עלולה להביא נזק בעת הפעולה או לאחריה.
- יש ליצור התנאים הדרושים שיבטיחו ביצוע האמור לעיל בכל מקרה.

ארון ש. שמרון

עמוס חורב
יו"ר

משה אוזא

- 30 -

- (1) The first of these is the fact that the
present law is not in accordance with the
principles of justice and equity.
- (2) The second is the fact that the
present law is not in accordance with the
principles of justice and equity.
- (3) The third is the fact that the
present law is not in accordance with the
principles of justice and equity.
- The first of these is the fact that the
present law is not in accordance with the
principles of justice and equity.

W. J. P. 1911

W. J. P. 1911

W. J. P. 1911